МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0133-з
спеціальності 013 «Початкова освіта» освітньо-професійної програми «Початкова освіта»
А. І. Прищепа

Керівник: професор кафедри дошкільної та початкової освіти, д. пед. н.,
професор _____ М. Д. Дяченко

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н. _____Н. В. Вахняк

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 013 «Початкова освіта»
Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
«____» _____2024__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Прищепи Анни Іванівни

1. Тема роботи: «Організація освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання»
керівник роботи Дяченко Марія Дмитрівна, доктор педагогічних наук, професор
затверджена наказом ЗНУ від 24 вересня 2024 р. № 1446-с.

2. Строк подання студентом роботи: 02 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики, курсових робіт.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): висвітлити концептуальні підходи до організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; розкрити дефініції понять «освітнє середовище» та «дистанційне навчання» у науковій літературі; окреслити специфіку освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; охарактеризувати сучасні технології та освітні платформи для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; визначити організаційні аспекти забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі; обґрунтувати педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання та науково-методичний інструментарій їх реалізації, експериментально перевірити їхню ефективність.

5. Перелік графічного матеріалу: 10 таблиць, 3 рисунки за результатами дослідження.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Дяченко М. Д.	03.02.24 р.	03.02.24 р.
Розділ 1	Дяченко М. Д.	15.04.24 р.	15.04.24 р.
Розділ 2	Дяченко М. Д.	14.09.24 р.	14.09.24 р.
Висновки	Дяченко М. Д.	18.11.24 р.	18.11.24 р.

7. Дата видачі завдання: 03.02.24 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-лютий	Виконано
2	Написання вступу	квітень	Виконано
3	Написання першого розділу	травень-червень	Виконано
4	Написання другого розділу	липень-вересень	Виконано
6	Написання висновків	жовтень	Виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	листопад	Виконано
8	Захист	грудень	Виконано

Студент _____ Прищепа А. І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Дяченко М. Д.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Зубцова Ю. Є.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 91 с., 10 таблиць, 3 рисунки, 92 джерел, 1 додаток.

Мета дослідження – обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Об’єкт дослідження – освітнє середовище у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Предмет дослідження – педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Методи дослідження: аналіз наукової та навчально-методичної літератури; узагальнення; педагогічний експеримент, спостереження, усне опитування, бесіда; статистичні методи.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в: висвітленні концептуальних підходів до організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; в розкритті специфіки освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; визначенні організаційних аспектів забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі; характеристиці сучасних технологій та освітніх платформ для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; в розробці науково-методичного інструментарію реалізації педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Галузь використання: заклади освіти.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ, МОЛОДШІ ШКОЛЯРІ, НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, ОСВІТНЯ ПЛАТФОРМА, ОРГАНІЗАЦІЯ, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ПОЧАТКОВА ОСВІТА, ТЕХНОЛОГІЯ, ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ.

SUMMARY

Pryshchepa A. I. Organization of the Educational Environment in Primary School in the Conditions of Distance Learning.

Qualifying work of the master. Zaporizhia National University. Zaporizhzhia, 2024.

The qualification work is devoted of the organization of the educational environment in primary school in the conditions of distance learning.

The purpose of the study is the substantiation and experimental verification of pedagogical conditions for the organization of the educational environment in primary school in the conditions of distance learning.

The object of the research is the educational environment in an elementary school in the conditions of distance learning.

The subject of the research is the pedagogical conditions of the organization of the educational environment in the elementary school in the conditions of distance learning.

Research methods: analysis of scientific and educational and methodological literature; generalization; pedagogical experiment, observation, oral survey, conversation; statistical methods.

Objectives of the study:

1) to reveal conceptual approaches to the organization of the educational environment in primary school in the conditions of distance learning;

2) highlight the specifics of the educational environment in elementary school in the conditions of distance learning;

3) to outline the organizational aspects of ensuring the educational activities of younger schoolchildren in a distance format;

4) characterize modern technologies and educational platforms for the educational environment in elementary school in the conditions of distance learning;

5) to determine and justify the pedagogical conditions for the organization of the educational environment in elementary school in conditions of distance learning.

The theoretical significance of the obtained results is: the disclosure of conceptual approaches to the organization of the educational environment in elementary school in

the conditions of distance learning; coverage to highlight the specifics of the educational environment in elementary school in the conditions of distance learning; delineation of organizational aspects of providing educational activities of junior high school students in distance format; characteristics of modern technologies and educational platforms for the educational environment in elementary school in the conditions of distance learning.

The practical significance of the obtained results lies in the substantiation and experimental verification of pedagogical conditions for the organization of the educational environment in elementary school in the conditions of distance learning; in the development of scientific and methodological tools for the implementation of pedagogical conditions for the organization of the educational environment in elementary school in the conditions of distance learning.

The obtained results can also be used by students of the specialty: 013 “Primary Education” in the process of preparing course and diploma theses.

Field of use: educational institutions.

Key words: digital competence, distance learning, educational environment, educational platform, organization, pedagogical conditions, primary education, scientific and methodological tools, technology, younger schoolchildren.

ЗМІСТ

Вступ……. ….9
Розділ 1. Концептуальні підходи до організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання……..……. 12
1.1. Дефініції основних понять дослідження в науковій літературі…… 12
1.2. Специфіка освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання…….. 25
1.3. Сучасні технології та онлайн-платформи для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання…… 34
1.4. Організаційні аспекти забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі……..…… 47
Розділ 2. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання…….. 55
2.1. Етапи та хід педагогічного експерименту…….. 55
2.2. Педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання……... 64
2.3. Науково-методичний інструментарій реалізації педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання…….. 76
2.4. Узагальнення результатів педагогічного експерименту……... 82
Висновки…….. 96
Список використаних джерел……. 100
Додатки……. 110

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

КГ – контрольна група

МОНУ – Міністерство освіти і науки України

НУШ – Нова українська школа

ПК – персональний комп’ютер

ПО – початкова освіта

ПТДН – педагогічні технології дистанційного навчання

СДН – система дистанційного навчання

СОН – система онлайнового навчання

OER – відкриті освітні ресурси

LMS – система дистанціійного навчання (англ. Learning management system) – система управління навчальною діяльністю

ВСТУП

Сучасний світ вимагає від освіти гнучкості та адаптивності до швидких змін. Дистанційне навчання стає не лише вимушеним заходом, але й важливою складовою освітнього процесу, що потребує наукового осмислення та вдосконалення. Пандемії, війна росії проти України призвели до необхідності переходу в багатьох областях нашої держави на дистанційне навчання дітей, в тому числі молодших школярів. Готовність освітньої системи до таких ситуацій є критично важливою, тим більше, що діти з раннього віку живуть в цифровому середовищі, відтак освіта, в тому числі початкова, повинна використовувати ці технології для ефективного навчання та розвитку цифрової компетентності учнів, що підкреслює актуальність цієї кваліфікаційної роботи.

Питанням дистанційного навчання присвятили свої дослідження Д. Бодненко М. Гніденко, В. Вишнівський, Г. Гайдур, О. Ільїн, О. Задорожна, В. Докучаєва, Г. Козлакова, О. Муковіз Л. Приходько, Л. Ройко та ін. У працях В. Сіпій, М. Тищенко, І. Яковлєвої висвітлено специфіку світнього середовища закладів освіти в умовах дистанційного навчання та проблему використання освітніх платформ в освітньому середовищі. Особистісні аспекти дистанційного навчання висвітлили М. Смульсон, І. Удовиченко, А. Федорчук, Н. Яремчук та ін.

Мета дослідження – обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Завдання дослідження:

1) розкрити концептуальні підходи до організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання;

2) висвітлити специфіку освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання;

3) охарактеризувати сучасні технології та освітні платформи для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання;

4) окреслити організаційні аспекти забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі;

5) визначити та обґрунтувати педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання та науково-методичний інструментарій їх реалізації, експериментально перевірити їхню ефективність.

Об’єкт дослідження – освітнє середовище у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Предмет дослідження – педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Для реалізації мети та завдань дослідження використано такі методи: теоретичні: аналіз наукової та навчально-методичної літератури з метою визначення об’єкта, предмета, мети дослідження, формулювання його завдань; узагальнення; порівняння; класифікація; систематизація; емпіричні: анкетування, бесіди, педагогічні спостереження; педагогічний експеримент; статистичні методи дослідження.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в: висвітленні концептуальних підходів до організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; в розкритті специфіки освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання; визначенні організаційних аспектів забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі; характеристиці сучасних технологій та освітніх платформ для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання; в розробці науково-методичного інструментарію реалізації педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

Результати дослідження можуть бути використані вчителями, керівниками закладів загальної середньої освіти з метою організації освітнього середовища у

початковій школі в умовах дистанційного навчання. Одержані результати можуть також бути використані студентами спеціальності 013 «Початкова освіта» у процесі підготовки курсових та кваліфікаційних робіт.

Результати дослідження пройшли апробацію під час IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи» (20 квітня 2024 року, Запорізький національний університет), доповідь на тему «Особливості освітнього простору для організації дистанційного навчання в початковій школі» та під час XXXII Міжнародної наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука і вища освіта» (8 листопада 2023 р. Класичний приватний університет, м. Запоріжжя), доповідь на тему «Технологічний підхід до дистанційного навчання в початковій школі». Ключячові результати дослідження висвітлено в статті «Роль самоменеджменту вчителя початкових класів в організації освітнього середовища в умовах дистанційного навчання», опублікованій у фаховому збірнику категрії «Б» . Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка». 2024. № 9(43). С. 179–190 (у співавторстві з науковим керівником).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (92 позиції), 1 додатка. Загальний обсяг – 113 сторінок, обсяг основного тексту – 91 сторінка. Кваліфікаційна робота містить 10 таблиць, 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Дефініції основних понять дослідження в науковій літературі

У сучасних реаліях воєнного стану в Україні й та постійної загрози безпеці дітей та в умовах карантину, спричиненого пандемією, викликаною Covid-19, дистанційне навчання в початкових класах набуло надзвичайно високої актуальності. Коли традиційне очне навчання в школах часто стає неможливим або небезпечним, змішана та дистанційна форми навчання в початковій школі є важливими інструментами для забезпечення безперервності освітнього процесу, особливо в умовах, коли традиційне очне навчання не завжди можливе.

Під час переходу на дистанційну форму навчання роль учителя початкових класів в процесі викладання предметів для молодших школярів набула інших ознак, оскільки педагог повинен не тільки навчати й розвивати учнів, формуючи в них компетентності, вміння та навички, але й уміти чітко та ефективно організувати освітній простір для молодших школярів в умовах дистанційної освіти. Причому, вчитель має бути і наставником, і консультантом, і порадником, і психологом не лише для учня, а і для його батьків, які разом з дитиною виконують домашнє завдання, а часто присутні неподалік від неї і під час уроку. Адже наші учні змушені навчатися в надзвичайно складній ситкуації, тому турботу про безпеку дітей, безпечне освітнє середовище є наразі першочерговим завданням,як учителів, так і батьків.

Проблемі дистанційного навчання присвячено багато наукових досліджень, методичних напрацювань, в тому числі таких, що є дотичними до професійної діяльності вчителів початкових класів. Наприклад, педагогічні основи дистанційного навчання висвітлив науковець Д. Бодненко [5]; проблему організації

дистанційного навчання та створення електронних навчальних курсів та електронних тестів розглядали М. Гніденко, В. Вишнівський, Г. Гайдур, О. Ільїн [14]; особливості розвитку сучасної дистанційної освіти в нашій державі розглядала О. Задорожна [28]; чинники впливу дистанційного навчання на формування професійної компетентності майбутніх педагогів до роботи в початковій школі вивчали В. Докучаєва, Т. Тесленко [22]; інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти в контексті зарубіжного та вітчизняного досвіду розкрила Г. Козлакова [34]; основи дистанційного навчання в початковій освіті розкрито в наукових розвідках О. Муковіз [13]; питання організації освітнього процесу молодших школярів засобами технологій дистанційного навчання вивчали та висвітлювали у своїх працях учені Л. Приходько, Л. Ройко [52].

У працях В. Сіпій [64] висвітлено специфіку світнього середовища закладів освіти в умовах дистанційного навчання; переваги та недоліки використання платформ дистанційного навчання окреслено в наукових роботах М. Тищенко [74]; проблему використання освітніх платформ в освітньому середовищі порушувала та досліджувала І. Яковлєва [83].

Особистісні аспекти дистанційного навчання висвітлили М. Смульсон [65] (психологічні засади дистанційного навчання висвітлено в дослідженнях); І. Удовиченко [77] (дистанційний формат взаємодії суб’єктів освітньої діяльності); А. Федорчук [79] (сучасний учитель в контексті комп’ютеризації навчального процесу); Н. Яремчук [89] (професійна дистанційна підготовка вчителя початкової школи) тощо.

Слід зауважити, що на думку вітчизняних дослідниць Г. Єльникової та З. Рябової [61], «використання вчителями цифрових технологій та інноваційних форм онлайн-освіти сприяє розвитку їхніх професійних і цифрових навичок та професійної компетентності загалом, що сприяє підвищенню рівня професіоналізму й педагогічної майстерності».

Використання дистанційних технологій сьогодні – «одна з найважливіших інновацій в освіті», – на чому наголошують дослідники [1]. В цьому контексті

впровадження в освітній процес початкової школи інформаційно-комунікаційних технологій є доцільним у форматі змішаного та дистанційного навчання молодших школярів в умовах НУШ.

Загалом, на думку дослідників, «передумова появи дистанційної форми освіти – розвиток технічних засобів, внаслідок чого змінилася і роль педагога в освітньому процесі» [52].

Наприкінці ХХ сторіччя в закладах освіти почалося використання окремих методів дистанційного навчання, найпопулярнішим способом була поштова розсилка учням через e-mail підготовлених навчальних матеріалів.

Згоодом в освітньому процесі з метою дистанційного навчання почали використовувати радіо- та телезасоби, за допомогою яких транслювалися різноманітні програми до уроків, зворотній взаємозв’язок учнів і вчителів відбувався засобами телефонії та електронної пошти.

В останному десятилітті минулого сторіччя завдяки інноваційним технічним засобам навчання відкрилися нові можливості для передачі та інформації та трансляції навчальних передач з допомогою мережі Інтернету, яка на той час набула особливої популярності в нашій країні, коли в школах почали масово з’являтися комп’ютери, відкривалися комп’ютерні класи, вчителі проходили курси кристувачів ПК, брали участь у програмі «Intel». У навчальні програми українських загальноосвітніх шкіл було введено шкільні предмети «Інформатика» (спочатку в старших класах, потім – з 5-го класу, згодом – у початкових класах).

По всьому світу в системі освіти активізувалося використання різних інтерактивних навчальних програм, почали демонструватися та аудіо- та телеконференції. В Європі та американській освітній відкривалися профільні університети дистанційного навчання.

Масове використання дистанційного навчання в Україні відбувалося повільніше й пізніше порівняно з країнами Західної Європи, оскільки «українськими педагогами дистанційне навчання сприймалося як конкурентна форма освіти порявняно з традиційною. З огляду на карантин, пов’язаний з COVID-19, та вимушені обставини дистанційна форма навчання стала

відповіддю на сучасні виклики для освітнього процесу в українській освітній системі» [59].

За твердженням дослідників, сьогодні дистанційна освіта популярна та поширена форма навчання в усьому світі, що спирається на інтерактивну взаємодію між суб'єктами освітніх послуг. Дистанційне навчання потужно використовується в освітньому процесі (87%) [85].

Як зазначають учені [75], «дистанційна освіта, по суті, є новою формою організації освітнього процесу, в основі якого – комплекс традиційних методів навчання та інформаційно-комунікаційних та інтерактивних технологій, що ґрунтуються на принципі самостійності здобувача освіти».

На вітчизняному освітьому просторі почала діяти «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» [36], яку було розроблено у 2000-му р. У нашій державі вперше запроваджено експеримент з дистанційного навчання в 2002 р.

У 2003 р. постановою КМУ було затверджено Першу Програму розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 рр. Пізніше розроблено перше Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р. У 2013 р. МОН України видано наказ «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» [51], згідно з яким регулюються права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу.

Як і всі процеси в освітній системі та інших галузях суспільного життя, дистанційне навчання в Україні регулюється на законодавчому рівні, а саме: Законом України «Про освіту» та Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом МОН.

В умовах воєнного стану дистанційне навчання є не просто альтернативою традиційному навчанню, а часто єдино можливим способом забезпечити дітям доступ до освіти та підтримати їхній психологічний стан. Важливо постійно вдосконалювати методики та інструменти дистанційного навчання, враховуючи потреби та виклики воєнного часу.

Наведемо кілька наукових підходів до визначення поняття «дистанційне навчання» (табл 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «дистанційне навчання»

Джерело	Дефініція поняття «дистанційне навчання»
Положення про дистанційне навчання [51].	Дистанційне навчання – «це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».
С. Якубов [88].	Дистанційне навчання – «це одна з форм організації навчального процесу, за якою всі або частина занять здійснюються з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій при територіальній віддаленості вчителя і учнів».
О. Муковіз [41, с. 16].	Дистанційне навчання – «це відкрита розгалужена система дидактичних та інформаційно-комунікаційних технологій, яка створена за рахунок поєднання потрібних форм, методів і засобів навчання з метою отримання найвищої якості результатів навчання та використовується для розроблення дистанційних курсів, організації навчального процесу та керування ним».
І. Удовиченко [77].	Дистанційне навчання – «нова організація освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти. Для того, щоб воно було максимально ефективним, його необхідно правильно організувати за допомогою системи організаційних, технічних, програмних та методичних заходів».

Організація ефективного дистанційного навчання є складним процесом, що вимагає спільних зусиль вчителів, учнів та батьків, адже слід враховувати, що забезпечивши структуроване середовище, використовуючи різноманітні інструменти та підтримуючи мотивацію учнів, можна досягти високих результатів навіть в умовах дистанційного навчання.

Змішана та дистанційна форми навчання в початковій школі є важливими

інструментами для забезпечення безперервності освітнього процесу, особливо в умовах, коли традиційне очне навчання не завжди можливе. Дистанційна форма навчання передбачає організацію освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), коли учні та вчителі фізично знаходяться на відстані.

Розглянемо детальніше кожну з цих форм та їхні особливості для сучасної початкової школи. Виокремимо основні собливості дистанційного навчання для початкової школи в сучасних умовах:

– короткі та динамічні уроки, оскільки увага молодших школярів швидко розсіюється, тому навчальні знання повинні бути короткими, цікавими та з частими змінами діяльності;

– синхронне та асинхронне навчання (синхронне навчання передбачає онлайн-уроки в реальному часі, а асинхронне – самостійне опрацювання матеріалу у зручний час), важливо збалансувати обидва підходи, враховуючи вікові особливості дітей;

– індивідуальний підхід, оскільки надзвичайно важливо враховувати індивідуальні потреби кожної дитини та забезпечувати їй необхідну підтримку та допомогу;

– візуалізація та інтерактивність, адже, які відомо, використання наочних матеріалів, ігор, вікторин, інтерактивних вправ та відеоматеріалів допомагає утримувати увагу учнів початкових класів та сприяє кращому засвоєнню навчальному матеріалу;

– співпраця з батьками, бо активна співпраця з батьками є ключовою для успішного дистанційного навчання в початкових класах, адже батьки можуть допомогти дітям з організацією навчального процесу, технічними питаннями та мотивацією тощо;

– використання простих та зрозумілих платформ, оскільки для початкової школи краще використовувати прості та інтуїтивно зрозумілі онлайн-платформи та інструменти, щоб діти могли легко з ними працювати.

Доцільно акцентувати увагу на певних перевагах дистанційної форми

навчання, асаме:

1) безпека, що є надважливим критерієм освіти для здобувасчів, особливо молодших школярів, у сучасних умовах, оскільки відвідування школи є небезпечним (наприклад, під час воєнних дій, епідемій);

2) доступність, що забезпечує доступ до освіти для дітей, які проживають у віддалених районах або мають особливі потреби;

3) гнучкість, що дає змогу дітям навчатися у власному темпі та у зручний для них і їхніх батьків час.

Проте варто наголосити й на недоліках дистанційної форми навчання:

1) потреба в технічному забезпеченні та доступі до інтернету, з огляду на те, що не всі ще родини мають необхідну техніку та стабільний доступ до інтернету, особливо – в сучасних умовах воєнного стану;

2) відсутність безпосереднього контакту зі вчителем та однолітками, що може негативно вплинути на соціалізацію та емоційний розвиток дітей;

3) складність утримання уваги молодших школярів, адже дітям молодшого віку важко довго концентруватися на онлайн-уроках.

Що стосується змішаної форми навчання, то слід зауважити, що вона поєднує елементи очного та дистанційного навчання, тобто учні частково відвідують школу, а частково навчаються дистанційно.

Звернемо увагу на особливості для початкової школи, що охоплюють:

– комбінування різних форм навчальної діяльності молодших школярів: уроки в класі можуть бути спрямовані на пояснення нового матеріалу, виконання практичних завдань та спілкування з однолітками, а дистанційні заняття – на закріплення знань, виконання домашніх завдань та індивідуальну роботу;

– гнучкий графік навчання, який може бути адаптований до потреб учнів та можливостей школи;

– поступове введення дистанційних елементів, тобото для початкової школи важливо поступово вводити елементи дистанційного навчання, щоб діти могли адаптуватися до нового формату;

– використання онлайн-платформ для підтримки очного навчання, причому

ці онлайн-платформи можуть використовуватися для розміщення навчальних матеріалів, виконання домашніх завдань, спілкування зі вчителем та для інших видів роботи;

Змішана форма навчання, як і дистанційна, також має свої переваги, а саме:

1) поєднання переваг очного та дистанційного навчання, іншими словами – забезпечує соціалізацію та безпосередній контакт з вчителем, а також гнучкість та доступність дистанційного навчання;

2) підготовка до самостійного навчання, оскільки змішана форма навчання допомагає дітям розвинути навички самостійного навчання та використання ІКТ;

3) адаптація до різних ситуацій – таких як карантин, хвороба учня або інші обставини, зокрема умови воєнного стану в сучасних реаліях.

Так само, як і дистанційна, змішана форма навчання не позбавлена недоліків:

1) потреба в організації та координації, що вимагає чіткої організації та координації між очним та дистанційним компонентами;

2) навантаження на вчителів, оскільки їм потрібно готувати матеріали як для очних, так і для дистанційних занять.

Звичайно, в сучасних умовах адміністрації закладів освіти й учителям доводиться робити вибір між дистанційною та змішаною формами навчання, що залежить від багатьох чинників, таких як:

– безпекова ситуація (в умовах воєнних дій або інших надзвичайних ситуацій дистанційна форма може бути єдино можливою, що підтверджується подіями та обстановкою сьогодення);

– технічне забезпечення, адже наявність техніки та доступу до інтернету у учнів та вчителів є необхідною при обох формах навчання, при дистанційній – більшою мірою;

– готовність вчителів та учнів до використання ІКТ, що зумовлює необхідність забезпечення відповідної підготовки вчителів та учнів до використання цифрових технологій;

– потреби та можливості школи, яка повинна мати можливість організувати та підтримувати обрану форму навчання.

Але слід зауважити, що в будь-якому випадку, важливо забезпечити якісний освітній процес та підтримку для всіх учнів, незалежно від форми навчання.

Спираючись на опрацьовані джерела, можна виокремити основні риси дистанційного навчання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні риси дистанційного навчання

Риса дистанційного навчання	Характеристика та конкретизація основних рис дистанційного навчання
Значна охоплюваність за чисельністю джерел і можливостей для освітнього процесу та самостійної роботи	Учні можуть використовати різні джерела навчальної літератури одночасно, причому у великій кількості; мають можливість для спілкування з учителем, однокласниками завдяки сучасним засобам зв'язку, під час відеоконференцій на освітній платформі тощо.
Нова роль учителя в умовах дистанційного навчання	Вчитель в умовах дистанційного навчання здобув нові ролі: модератор, консультант, фасилітатор, наставник.
Гнучкість у навчанні, отриманні нових знань	Учні не відвідують навчальні заклади, а навчаються у безпечному, комфортному для себе місці та у зручний час.
Позитивний вплив на молодших школярів	Можливість дітям самоорганізуватися, прагнути до набуття нових знань та самостійного прийняття певних рішень, вдосоналювати вміння використовувати новітні інформаційні технології для навчання тощо.
Використання інформаційно-комунікаційних технологій	Онлайн-платформи та системи управління навчанням (LMS) – для розміщення навчальних матеріалів, організації навчального процесу, спілкування між вчителем та учнями, проведення тестувань та оцінювання. Мультимедійні засоби для використання відео-, аудіоматеріалів, інтерактивних вправ, симуляцій та інших мультимедійних засобів для покращення засвоєння матеріалу. Інтернет та веб-технології для забезпечення доступу до інформації, можливості спілкування та співпраці в онлайн-режимі.

Продовження таблиці 1.2

Географічна незалежність	Навчання доступне з будь-якої точки світу, де є доступ до інтернету – це розширює можливості для людей, які проживають у віддалених районах або не можуть відвідувати традиційні заклади освіти.
Дотримання принципу соціальної рівності	В умовах дистанційного навчання кожен учень має однакові можливості щодо здобуття освіти незалежно від стану його здоров'я, місця проживання тощо.
Інтерактивність та комунікація	Синхронна та асинхронна взаємодія – синхронне спілкування (вебінари, відеоконференції) відбувається в реальному часі, а асинхронне (форуми, електронна пошта) дозволяє спілкуватися у зручний час. Створення спільнот та форумів для обміну досвідом, спільного вирішення проблем та підтримки учнів. Зворотний зв'язок від учителя – важливий елемент дистанційного навчання, що забезпечує підтримку та мотивацію учнів.
Самостійність та відповідальність	Самоорганізація та планування (учні та їхні батьки повинні вміти самостійно організовувати свій час та планувати навчання). Для успішного навчання необхідно мати високий рівень мотивації та самодисципліни. Посилюється відповідальність учня за своє навчання та досягнення результатів.
Різноманітність форм навчання	Структуровані навчальні програми, які пропонуються онлайн; заняття, що проводяться в реальному часі через інтернет; віртуальні лабораторії та симуляції для практичного застосування знань та навичок; відкриті освітні ресурси (OER) – безкоштовні навчальні матеріали, доступні в інтернеті.
Часова гнучкість	Учні можуть навчатися у зручний для них час, не прив'язуючись до жорсткого розкладу.
Індивідуальний темп навчання	Учні можуть самостійно регулювати темп навчання, повертаючись до складних тем стільки разів, скільки потрібно.

Ці характеристики відображають сутність дистанційного навчання як ефективної форми отримання освіти в сучасному світі. Важливо зазначити, що якість дистанційного навчання залежить від багатьох чинників, включаючи якість навчальних матеріалів, кваліфікацію та педагогічну майстерність учителів, рівень технічної підтримки та мотивацію учнів.

На думку Ш. Родді [92], «в дистанційному навчнні вчитель повинен володіти адміністративними та комунікативними навичками, мати технологічну грамотність, вміти забезпечувати швидкий зворотний зв'язок з учнями, повинен бути здатним зрозуміти освітні потреби та інтереси, нахили, здібності тощо, та надавати підтримку, проведити оцінювання навчальних досягнень учнів.»

Вчителі початкових класів повиннні «вивчати технології дистанційного та змішаного навчання, вміти організовувати безпечне освітнє середовище для молодших школярів, володіти прийомами й техніками персоналізованого та «перевернутого» навчання, мати знання про крауд-технології та хмарні технології» [49] тощо.

Технологія дистанційного навчання – така «навчальна технологія, що реалізується здебільшого з застосуванням інформаційних та телекомунікаційних технологій при опосередкованій або не повністю опосередкованій взаємодії суб'єкта навчання з педагогічним працівником» [75, с. 711].

Технологія дистанційного навчання передбачає: активне спілкування учнів зі учителем з використанням телекомунікаційного зв'язку; подання навчального матеріалу в електронній формі; застосування методів індивідуальної роботи учнів; організацію та супроводу освітнього процесу.

Супровід освітнього процесу в умовах дистанційного навчання – це комплексна система заходів, спрямованих на забезпечення ефективної організації та підтримки навчальної діяльності учнів в онлайн-середовищі, він охоплює різні аспекти, від технічної підтримки до психологічної допомоги.

Загалом, успішність дистанційного навчання залежить від багатьох чинників, зокрема від мотивації учнів, якості навчальних матеріалів, рівня технічної підтримки та професіоналізму вчителя.

Вокремимо основні завдання дистанційного навчання (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні завдання дистанційного навчання

№ завдання	Назва та сутність завдання
1.	Збезпечення доступу до освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я чи інших обставин (дистанційне навчання дає учням змогу отримати освіту в умовах, коли не можуть відвідувати заклади освіти).
2.	Створення умов для індивідуального темпу навчання (кожен учень може вчитися у власному темпі, повертаючись до складних тем стільки разів, скільки потрібно).
3.	Забезпечення інтерактивної взаємодії між учасниками освітнього процесу (між учнями та вчителями).
4.	Розвиток самостійності та відповідальності, оскільки дистанційне навчання вимагає від учнів більшої самоорганізації та відповідальності за власне навчання.
5.	Забезпечення безперервності навчання під час карантину чи інших надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного стану.
6.	Задоволення індивідуальних освітніх потреб учнів.
7.	Підтримка інклюзивної освіти.
8.	Підвищення кваліфікації та професійний розвиток учителя, адже дистанційне навчання вимагає нових знань та навичок без відриву від роботи чи інших справ, а вчитель може їх здобути в дистанційному форматі.

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком технологій та глобалізацією, що ставить перед системою освіти нові виклики. Наразі одним із важливих трендів є розширення використання дистанційного навчання, яке набуває особливого значення для початкової школи. Ця форма навчання відкриває нові можливості для забезпечення доступності, якості та індивідуалізації освітнього процесу.

Однією з головних переваг дистанційного навчання є забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах криз та надзвичайних ситуацій.

Пандемії, воєнні конфлікти, стихійні лиха – всі ці чинники можуть призвести до закриття шкіл та перервати навчання, а дистанційне навчання дає змогу уникнути освітніх втрат та забезпечити дітям можливість продовжувати навчання незалежно від обставин. Окрім того, дистанційне навчання розширює доступ до якісної освіти для дітей, які проживають у віддалених районах, не мають можливості відвідувати звичайні школи через проблеми зі здоров'ям або інші особливості. Воно створює рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхнього місця проживання чи соціального статусу.

Дистанційне навчання надає можливість для індивідуалізації та диференціації навчального процесу з урахуванням індивідуальних темпів навчання та потреб кожної дитини. Завдяки використанню цифрових платформ та інтерактивних інструментів вчитель може створювати персоналізовані навчальні програми, адаптовані до рівня знань, інтересів та особливостей розвитку кожного учня – це сприяє підвищенню мотивації до навчання та кращому засвоєнню матеріалу. Значення дистанційного навчання для початкової школи в сучасних умовах важко переоцінити.

До того ж, дистанційне навчання сприяє розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в сучасному світі, таких, як: цифрова грамотність, адже діти вчаться користуватися комп'ютерами, інтернетом, різними онлайн-сервісами та програмами, що є важливою навичкою в цифрову епоху; самостійність та відповідальність (дистанційне навчання вимагає від учнів більшої самостійності та відповідальності за своє навчання, вони вчаться планувати свій час, організовувати робоче місце та самостійно виконувати завдання); критичне мислення та креативність, оскільки використання інтерактивних завдань, проєктів та дослідницької діяльності сприяє розвитку критичного мислення та креативності учнів. Слід підкреслити, що під час дистанційного навчання розвиваються і комунікативні навички та вміння співпрацювати, взаємодіяти, адже пропри те, що навчання відбувається дистанційно, воно передбачає активну взаємодію між учнями та вчителями, що сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

Отже, дистанційне навчання є потребою та вимогою часу, воно активно використовує сучасні технології та інтерактивні методи навчання, що робить процес навчання більш цікавим та захоплюючим для дітей. Використання мультимедійних матеріалів, відеоуроків, інтерактивних ігор, віртуальних лабораторій та інших цифрових інструментів сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищує мотивацію до навчання. Дистанційне навчання сприяє формуванню навичок самостійного навчання, самоорганізації та відповідальності, що є важливими для успішного навчання в середній та старшій школі, а також у подальшому житті; воно готує дітей до життя в цифровому світі та розвитку навичок, необхідних для успішної кар'єри в майбутньому.

1.2. Специфіка освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання

Дистанційне навчання є важливим інструментом для забезпечення якісної та доступної освіти для дітей початкової школи в сучасних умовах, воно дає змогу не лише забезпечити безперервність навчання в умовах криз, але й сприяє розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в сучасному світі. У самій сутності дистанційного навчання закладено розуміння того, що вчитель буде фізично відокремлений вчителя від учнів під час освітнього процесу, але завдяки застосуванню різноманітних освітніх технологій він зможе забезпечити комунікацію з учнями.

Як зазначають А. Дем'янюк, О. Кучай, «успішна реалізація дистанційних форм навчання має велику залежність від упорядкованого впровадження та послідовного застосування сукупності методів і процесів, що забезпечують онлайн доступність до навчальних матеріалів на засадах інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу» [38, с. 79].

Для розвитку дистанційного навчання необхідно подолати існуючі виклики та створити умови для ефективного використання його потенціалу, а насамперед –

створити педагогічно комфортне освітнє середовище для навчання молодших школярів. Специфіка освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання має ряд особливостей, які відрізняють його від традиційного навчання в класі. Важливо враховувати вікові особливості молодших школярів, їхню потребу в емоційному контакті, грі та наочності.

Сучасна освітня парадигма все більше орієнтується на принцип дитиноцентризму, який передбачає врахування індивідуальних потреб, інтересів та особливостей розвитку кожної дитини.

В умовах дистанційного навчання реалізація цього принципу набуває особливого значення, адже саме індивідуальний підхід та створення комфортного освітнього середовища можуть забезпечити успішне навчання молодших школярів в онлайн-форматі. У цій доповіді я розгляну сутність принципу дитиноцентризму, його значення для дистанційного навчання молодших школярів, а також напрями його практичної реалізації.

Сутність принципу дитиноцентризму в контексті дистанційного навчання полягає в тому, що він ґрунтується на визнанні дитини як унікальної особистості, з власними потребами, інтересами, здібностями та темпом розвитку і передбачає:

– орієнтацію на індивідуальні потреби дитини, врахування вікових та психологічних особливостей, рівня знань, інтересів та потреб кожного учня;

– створення сприятливого емоційного клімату під час уроку, забезпечення комфортної та безпечної атмосфери, в якій кожна дитина відчуває себе вільно та впевнено;

– активну участь дитини в навчальному процесі, заохочення до самостійності, ініціативи, творчості та дослідницької діяльності;

– повагу до особистості дитини, визнання її права на власну думку, почуття та вибір;

– співпрацю та партнерство, взаємодія між вчителем, учнем та батьками на засадах взаємоповаги та довіри.

Значення принципу дитиноцентризму в організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання – надзвичайно велике,

оскільки, як відомо, дистанційне навчання, з одного боку, відкриває нові можливості для індивідуалізації навчального процесу, але з іншого – створює певні виклики, пов’язані з відсутністю безпосереднього контакту між вчителем та учнем. Саме тому принцип дитиноцентризму набуває особливого значення в умовах дистанційного навчання молодших школярів, а саме – це:

– підтримка мотивації та інтересу до навчання, врахування інтересів та потреб дитини, використання інтерактивних й ігрових методів навчання сприяють підвищенню мотивації та зацікавленості учнів;

– забезпечення емоційного комфорту, створення доброзичливої та підтримуючої атмосфери в онлайн-середовищі, індивідуальна підтримка і зворотний зв’язок від вчителя допомагають дитині відчувати себе комфортно та впевнено;

– розвиток самостійності та відповідальності, надання можливості для самостійного вибору темпу навчання, завдань та форм діяльності сприяє розвитку самостійності та відповідальності учнів;

– подолання відчуття ізоляції, організація онлайн-спілкування, групових проєктів та віртуальних заходів допомагає дітям відчувати себе частиною колективу та подолати відчуття ізоляції.

Для успішної реалізації принципу дитиноцентризму в дистанційному навчанні молодших школярів необхідно вжити таких заходів:

1) створення індивідуальних навчальних планів, урахування індивідуальних темпів навчання, потреб та інтересів кожного учня при розробці навчальних матеріалів та завдань;

2) використання різноманітних методів та форм навчання, застосування інтерактивних ігор, вікторин, квестів, проєктів, творчих завдань, відеоуроків, анімацій та інших мультимедійних засобів;

3) організація індивідуальних консультацій та підтримки, надання індивідуальної допомоги та консультацій учням, які цього потребують;

4) створення онлайн-спільноти та організація онлайн-спілкування, заохочення до спілкування між учнями, організація групових проєктів та

віртуальних заходів;

5) активна співпраця з батьками, регулярний зворотний зв’язок з батьками, обговорення успіхів та проблем дитини, спільне вирішення питань, що виникають;

6) використання технологій, що адаптуються, та платформ й інструментів, що дозволяють адаптувати контент та завдання до індивідуальних потреб учнів;

7) регулярна рефлексія та зворотний зв’язок, проведення опитувань та анкетувань серед учнів та батьків для отримання зворотного зв’язку та корекції навчального процесу.

Реалізація принципу дитиноцентризму в дистанційному навчанні в сучасних умовах стикається з певними викликами:

– технічні проблеми, адже не всі родини мають доступ до необхідних технічних засобів та інтернету;

– підготовка вчителів, оскільки вони потребують належної підготовки та підтримки для ефективного використання цифрових інструментів та організації дитиноцентричного навчання;

– забезпечення балансу між індивідуальною та груповою роботою, адже важливо знайти оптимальний баланс між індивідуальною та груповою роботою, щоб забезпечити як індивідуальний розвиток, так і соціалізацію учнів;

Незважаючи на ці виклики, принцип дитиноцентризму є ключовим для успішного дистанційного навчання молодших школярів, його реалізація дозволяє створити комфортне та ефективне освітнє середовище, де кожна дитина може розкрити свій потенціал та досягти успіху.

Принцип дитиноцентризму є основою сучасної освіти, а в умовах дистанційного навчання його значення лише зростає. Врахування індивідуальних потреб, інтересів та особливостей розвитку кожної дитини, створення сприятливого емоційного клімату та активна співпраця з батьками є ключовими факторами успішного дистанційного навчання молодших школярів. Подальший розвиток та вдосконалення методик та технологій дистанційного навчання, орієнтованих на принцип дитиноцентризму, сприятиме підвищенню якості освіти та розвитку кожної дитини.

Принцип доступності та інклюзивності передбачає:

– рівний доступ учнів до необхідних технічних засобів (комп'ютери, планшети, інтернет) та програмного забезпечення з урахуванням можливостей сімей, забезпечення підтримки тим, хто її потребує;

– адаптація контенту (навчальні матеріали повинні бути доступними для учнів з різними освітніми потребами, включаючи дітей з особливими освітніми потребами), що передбачає використання різних форматів (текст, аудіо, відео), субтитрів, збільшеного шрифту та інших адаптацій;

– зручність використання освітньої онлайн-платформи (всі використовувані інструменти повинні бути інтуїтивно зрозумілими та простими у використанні для всіх учасників освітнього процесу);

Принцип інтерактивності та комунікації враховує:

– активну взаємодію, забезпечення можливостей для інтеракції між учнями та вчителем, а також між самими учнями;

– використання різних форм комунікації – синхронної (онлайн-уроки, вебінари) та асинхронної (форуми, електронна пошта, чати);

– створення онлайн-спільноти: Формування відчуття спільності та підтримки серед учнів.

Принцип гнучкості та адаптивності включає:

– гнучкий графік, надання можливості для навчання у зручний час, враховуючи індивідуальні обставини учнів;

– адаптацію молодших школярів до змін, готовність їх до швидкої адаптації до змін у навчальному процесі та використання нових технологій;

– варіативність навчальних матеріалів, тобто використання різноманітних навчальних матеріалів та ресурсів, що відповідають різним стилям навчання.

Важливим у контексті дистанційного навчання такоє є принцип безпеки та захисту даних, що означає:

– безпечне онлайн-середовище, тобто забезпечення безпеки учнів в онлайн-середовищі, захист від кібербулінгу та іншого негативного контенту;

– дотримання правил захисту персональних даних учнів та вчителів;

– використання безпечних платформ та інструментів, використання перевірених та безпечних онлайн-платформ та інструментів.

Принцип методичної обґрунтованості охоплює такі складники, як:

– застосування ефективних методик ефективних методик дистанційного навчання, що враховують вікові особливості учнів та специфіку онлайн-формату;

– поєднання різних видів діяльності (онлайн-уроки, самостійна робота, проєктна діяльність, ігрові форми);

– контроль та оцінювання з використанням ефективних методів контролю та оцінювання знань учнів.

Принцип співпраці та партнерства передбачає:

– співпрацю з батьками, активне інформування про успіхи та проблеми дитини, спільне вирішення питань, що виникають в навчанні молодших школярів;

– взаємодія з колегами, обмін досвідом та найкращими практиками з іншими вчителями;

– залучення фахівців, зокрема психологів, логопедів та інших, для підтримки учнів з особливими освітніми потребами;

Дотримання цих принципів дозволяє створити ефективне та комфортне освітнє середовище в умовах дистанційного навчання, що сприяє успішному навчанню та розвитку учнів. Важливо пам1ятати, що дистанційне навчання – це не просто перенесення традиційного уроку в онлайн-формат, а створення нового, якісного освітнього простору, що враховує особливості сучасних технологій та потреби сучасних дітей.

Як зазначають Л. Приходько та Л. Ройко, «вчитель, який працює в системі дистанційного навчання, повинен встановити чіткий графік спілкування в режимі on-line і суворо слідувати йому; оперативно давати відповіді на листи учнів та їхнів батьків; підтримувати своєчасність виконання учнями домашніх завдань; забезпечувати сприятливий психологічний клімат на уроках; спонувати учнів до творчої самореалізації, стимулювати їхнє самоствердження, підвищувати самооцінку дітей» [52].

Педагогічно комфортне освітнє середовище для дистанційного навчання

молодших школярів – це сукупність умов і чинників, що сприяють ефективному навчанню та розвитку дитини молодшого шкільного віку в умовах дистанційного формату. Це – таке середовище, де дитина почувається безпечно, мотивовано, зацікавлено й має всі необхідні ресурси для досягнення навчальних цілей.

Складниками педагогічно комфортного освітнього середовища для дистанційного навчання молодших школярів можна назвати:

1) структурованість і передбачуваність (чіткий розклад уроків, визначені вимоги до виконання завдань, регулярний зворотній зв'язок від вчителя допомагають дитині відчувати себе впевнено і розуміти, чого від неї очікують);

2) інтерактивність і залученість – використання різноманітних інтерактивних методів навчання (ігри, квести, проекти), забезпечення можливості спілкування з однокласниками та вчителем роблять навчальний процес цікавим і захопливим;

3) індивідуальний підхід – врахування темпу роботи, особливостей кожної дитини, надання їй необхідної підтримки і допомоги;

4) позитивна емоційна атмосфера, створення дружнього емпатійного психологічного середовища, де дитина почувається комфортно, безпечно і впевнено у своїх силах;

5) технічна оснащеність, наявність необхідної техніки (комп'ютер, планшет, стабільний інтернет-зв'язок) та програмного забезпечення для проведення онлайн-занять;

6) співпраця з батьками – постійний зв'язок з батьками, спільна робота над організацією навчального процесу в домашніх умовах.

Створення педагогічно комфортного освітнього середовища для дистанційного навчання молодших школярів є важливим з огляду на:

– збільшення мотивації до навчання, адже коли дитина почувається комфортно і зацікавлено, вона більш охоче виконує навчальні завдання і досягає кращих результатів;

– розвиток самостійності, оскільки структуроване середовище сприяє розвитку у дитини навичок самоорганізації та самоконтролю;

– зменшення рівня тривожності, адже позитивна емоційна атмосфера

допомагає дитині подолати стрес, пов’язаний з переходом на дистанційне навчання;

– сприяння соціальній адаптації, бо спілкування з однокласниками і вчителем в онлайн-форматі допомагає дитині розвивати соціальні навички.

Специфіку організації освітнього середовища в початкових класах в умовах дистанційного навчання можна відобразити схематично (рис. 1.1).

Рисунок 1.1. Специфіка організації освітнього середовища в початкових класах в умовах дистанційного навчання

Специфіка освітнього середовища в початкових класах в умовах дистанційного навчання характеризується значною емоційною підтримкою молодших школярів, і тому одним із завдань учителля, особливо в умовах воєнного стану, є створення позитивного психологічного мікроклімату під час уроків і на перервах, постійне стимулювання учнівських досягнень і ситуації успіху, коли діти

можуть відчути себе реалізованими. Це має заохочуватися й підтримуватися і батьками учнів, оскільки саме вони в домашніх умовах виступають помічником, порадником, консультантом, фасилітатором молодших школярів.

Для того, щоб створити педагогічно комфортне освітнє середовище для дистанційного навчання молодших школярів, необхідно: використовувати різноманітні інтерактивні інструменти (онлайн-дошки, відеоконференції, освітні платформи, ігри, квести); залучати батьків до навчального процесу, проводити спільні онлайн-заняття, надавати рекомендації щодо організації домашнього навчання; надавати зворотній зв'язок, регулярно оцінювати результати роботи дитини, заохочувати її досягнення; створити розклад занять, який враховує вікові особливості дитини, чергувати різні види діяльності, передбачати достатньо часу для відпочинку; співпрацювати з психологом з метою надання психологічної підтримки дитині та батькам.

Значення освітнього середовища в початковій школі в умовах дистанційного навчання важко переоцінити. Воно відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного та комфортного навчання для молодших школярів. Оскільки діти цього віку потребують особливої уваги до емоційного стану, соціалізації, наочності та ігрової діяльності, організація якісного освітнього середовища стає ще більш важливою в онлайн-форматі.

Отже, педагогічно комфортне освітнє середовище для дистанційного навчання молодших школярів – це запорука успішного навчання і розвитку дитини. Створивши такі умови, ми допоможемо дітям легко адаптуватися до нового формату навчання і досягти високих результатів. Специфіка освітнього середовища в початковій школі в умовах дистанційного навчання має низку особливостей, які необхідно враховувати для забезпечення ефективного та комфортного навчального процесу для молодших школярів.

Важливо пам'ятати про вікові особливості дітей цього віку, їхню потребу в емоційному контакті, грі, наочності та частій зміні діяльності. Ефективність дистанційного навчання залежить від злагодженої роботи вчителя, учня та батьків, а також від використання сучасних технологій та методик, адаптованих до потреб

молодших школярів. Якісно організоване освітнє середовище в умовах дистанційного навчання є запорукою успішного навчання та розвитку молодших школярів. Воно дозволяє не лише забезпечити доступ до знань, але й створити комфортний та безпечний простір для навчання, розвитку ключових компетентностей та соціалізації дітей.

1.3. Сучасні технології та онлайн-платформи для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання

Сучасний світ стрімко цифровізується, і освіта не є винятком. Дистанційне навчання стає все більш поширеним, особливо в умовах, коли традиційне відвідування школи неможливе. Для початкової школи, з її особливими потребами в наочності, інтерактивності та емоційному контакті, вибір та ефективне використання сучасних технологій відіграє вирішальну роль.

Технології дистанційного навчання є відкритою розгалуженою системою дидактичних та інформаційно-комунікаційних технологій, створеною за рахунок поєднання потрібних форм, методів і засобів навчання з метою отримання найвищої якості результатів навчання, що застосовуються в освітньому процесі з метою управління ним та розробки дистанційних курсів [41, с. 16].

Існує багато онлайн-платформ, які можна використовувати для дистанційного навчання в початковій школі. Вибір платформи залежить від ваших потреб та вподобань, а також від технічних можливостей учнів.

Застосування сучасних технологій в дистанційному навчанні дає зробити навчання більш цікавим, інтерактивним та ефективним, а також сприяє розвитку цифрових навичок учнів. Але слід зауважити, що при цьому важливо пам’ятати про те, що освітні технології – це лише інструмент, і успіх навчання залежить від професіоналізму вчителя та його вміння використовувати ці інструменти для досягнення навчальних цілей.

Сучасні технології відкривають безліч можливостей для організації ефективного та цікавого дистанційного навчання в початковій школі (рис. 1.2).

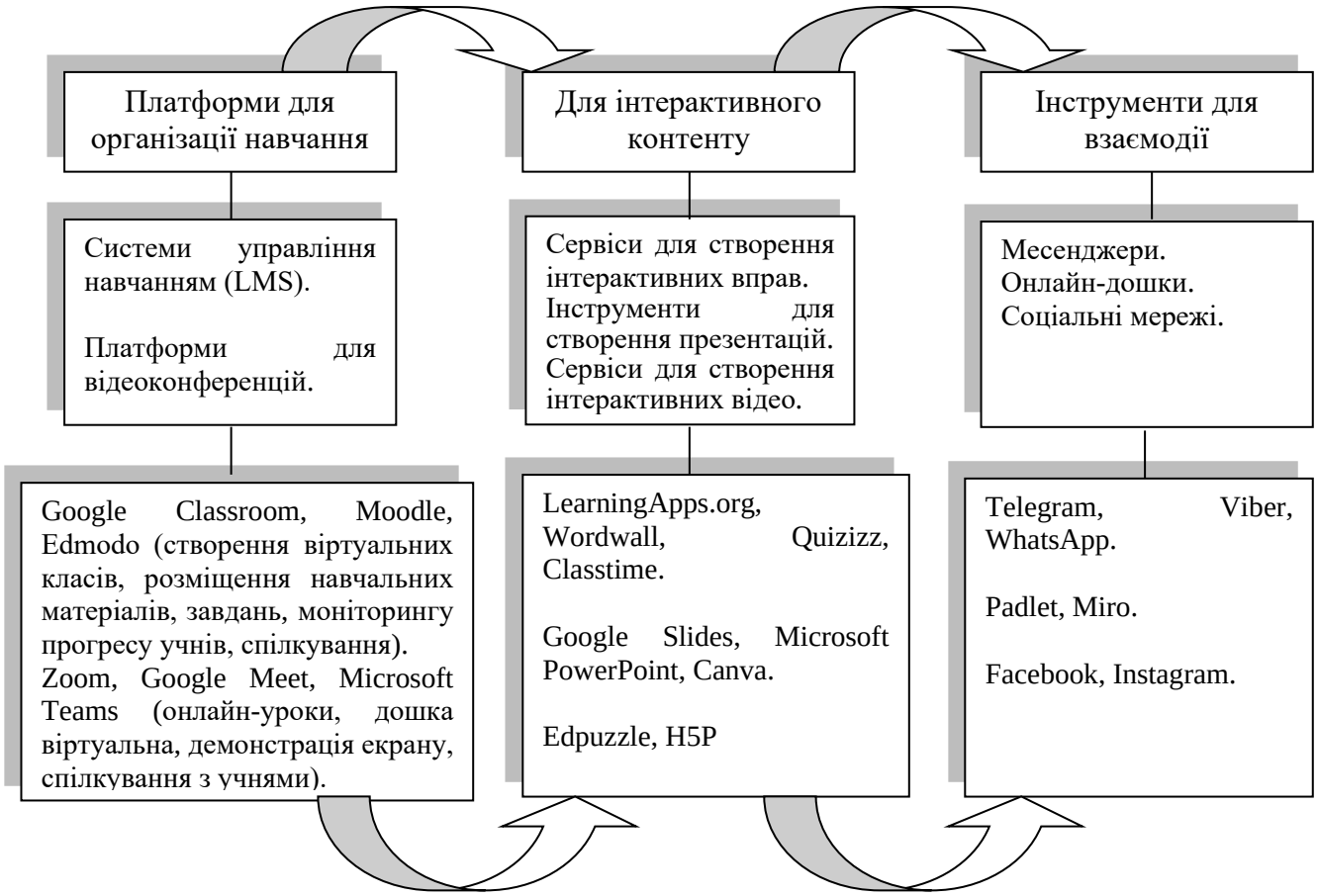

Рисунок 1.2. Сучасні технології для організації дистанційного навчання в початковій школі

Розглянемо детальніше представлені на рис. 1.3 технології. Тк, наприклад, 1. Серед платформ для організації навчання в початкових класах виокремлено LMS – системи управління навчанням, а саме: Edmodo, Moodle, Google Classroom, за допомогою яких вчитель може створювати віртуальні класи, розміщувати навчальні матеріали, ставити учням завдання і розміщувати, відстежувати прогрес учнів, організовувати спілкування тощо.

Завдяки різоманітним платформам для організації відеоконференцій застосовуються такі ресурси, як Google Meet, Zoom, Microsoft Teams, що дає змогу проводити онлайн-уроки в реальному часі, спілкуватися з учнями, демонструвати екран, а також використовувати віртуальну дошку.

Серед інструментів для створення інтерактивного контенту виокремлено сервіси для генерування інтерактивних вправ, зокрема, такі, як: Wordwall, LearningApps.org, Quizizz, Classtime. За допомогою цих сервісів учитель початкових класів здатний створювати різні завдання (наприклад, навчальні вікторини, кросворди, пазли, певні ігрові завдвння тощо), що дає змогу розвивати пізнавальні навички учнів та закріплювати пройдений матеріал.

Створюючи навчальні презентації, вчитель може використовувати такі інструменти, як Canva, Microsoft PowerPoint, Google Slides, що дає змогу – моделювати та представляти молодшим школярам на уроках цікаві презентації з зображенням, аудіо та відео, використовуючи матеріали з відомих чи нових мультфільмів, вводячи в навчальний контент мультиплікаційні персонажі.

З метою демонстрації інтерактивних відео педагог може скористатися такими сервісами, як H5P, Edpuzzle, що дає змогу додавати запитання до відео, а також супроводжувати його коментарями й іншими інтерактивними елементами, заохочує, стимулює учнівську активність під час уроків і сприяє ефективному засвоєнню дітьми навчального матеріалу.

Дуже важливими є серед сучасних освітніх технологій дистанційного навчання й інструменти, спрямовані на залучення молодших школярів до активної співпраці та спілкування з учителем. Серед таких сервісів можна виділити месенджери, зокрема відомі для всіх учнів Viber, Telegram, WhatsApp, завдяки використанню яких учителю можна швидко налагодити спілкування з учнями та їхніми батьками, а також проводити обмін інформацією, файлами, завданнями, запитаннями й відповідями тощо. Допомагають організовувати спільну роботу над проектами, проводити мозкові штурми та візуалізувати ідеї й онлайн-дошки – Padlet, Miro. Також у нагоді стають і соціальні мережі, зокрема facebook, instagram, які можна використовувати для створення груп або сторінок класу, де можна ділитися інформацією, фотографіями та відео з уроків тощо.

Для самостійної роботи найчастіше використовують інтернет-ресурси на кшталт: онлайн-енциклопедій та словників (Вікіпедія, Google Dictionary), адже вони забезпечують доступ до великої кількості інформації з різних предметів.

Освітні веб-сайти та платформи «Мій Клас», Ed-Era, Khan Academy взагалі пропонують готові навчальні матеріали, інтерактивні вправи та тести. Користуються в дистанційному навчанні також і сервісом YouTube, оскільки він є потужним джерелом навчальних відео з різних предметів, а також можливість для вчителя створювати власні відеоуроки. Корисними в освітньому процесі дистанційної освіти є цифрові бібліотеки, що надають доступ до електронних книг, підручників та інших навчальних матеріалів.

У контексті сучасних технологій дистанційного навчання в початковій школі доцільно наголосити на ролі технологій для розвитку навичок. Серед наих особливу увагу приділяємо програмам для розвитку логічного мислення та програмування, таким, як Scratch, Code.org, що дають змогу молодшим школярам в ігровій формі розвивати логічне мислення, алгоритмічні навички та основи програмування.

Суттєве значення мають і онлайн-платформи для вивчення іноземних мов – Duolingo, Babbel, які пропонують інтерактивні уроки та вправи для вивчення іноземних мов.

Слід наголосити на важливих аспектах використання технологій дистанційного навчання, особливо в освітньому процесі учнів молодшого шкільного віку. Це – насамперед, вікові особливості, адже при виборі технологій необхідно враховувати вікові особливості учнів початкової школи, враховуквати, що інтерфейс повинен бути простим та інтуїтивно зрозумілим, а завдання – цікавими та доступними.

Обов’язково потрібно подбати про технічну забезпеченість, тобто враховувати рівень технічної забезпеченості учнів та їхніх батьків, необхідно забезпечити доступ до необхідного обладнання та Інтернету.

І завжди вчителю слід пам’ятати про педагогічну доцільність, оскільки використання технологій повинно бути педагогічно обґрунтованим та спрямованим на досягнення навчальних цілей.

Окрім усього вище зазначеного, важливо дотримуватися правил цифрової безпеки та забезпечувати безпечне використання онлайн-платформ та інструментів.

Розглянемо деякі переваги найпопулярніших і найефективніших освітніх платформ для дистанційного навчання молодших школярів цу сучасних умовах.

Google Classroom – безкоштовна онлайн-платформа, проста у використанні, інтегрована з іншими сервісами Google (Google Meet, Google Docs, Google Drive), дає змогу створювати завдання, оголошення, організовувати відеоконференції, збирати та оцінювати роботи учнів. ЇЇ особливості застосування в освітньому процесі початкової школи пояснюються тим, що вона має зручний інтерфейс, а також можливість використання візуальних матеріалів, створення простих завдань, організації спільної роботи. Покликання на цю освітню онлайн-платформу – classroom.google.com.

Moodle – це потужна та гнучка освітня платформа з широким набором функцій, дозволяє створювати складні курси, використовувати різноманітні навчальні матеріали, відстежувати прогрес учнів. Особливості використання її для початкової школи полягають у тому, що вона потребує певної підготовки для налаштування, але дозволяє створювати інтерактивні уроки, використовувати ігри та вікторини. Покликання на платформу – moodle.org.

Zoom – це зручна платформа для проведення відеоконференцій, дозволяє проводити онлайн-уроки в реальному часі, використовувати віртуальну дошку, записувати уроки. Особливостями впровадження в освітній процес початкової школи цієї платформи є те, що вона надає можливість візуального контакту з учнями, проведення інтерактивних ігор та вправ, створення невеликих груп для спільної роботи. цю освітню платформу – zoom.us.

LearningApps.org – безкоштовний сервіс для створення інтерактивних вправ, дозволяє створювати різноманітні завдання (пазли, вікторини, кросворди, ігри на відповідність), які можна використовувати на різних платформах. Серед особливостей використання цього сервісу для початкової школи відзначимо великий вибір готових вправ, можливість створення власних завдань з

урахуванням вікових особливостей учнів. Покликання на сервіс – learningapps.org.

Wordwall – сервіс для створення інтерактивних ігор та вправ, дозволяє створювати різноманітні завдання (вікторини, ігри на відповідність, пошук слів, випадкове колесо), які можна використовувати на різних платформах. Особливості для застосування для освітнього процесу початкової школи, насамперед, це – яскраві та цікаві шаблони, можливість використання зображень та аудіо, легке створення та редагування завдань. Покликання на цей сервіс – wordwall.net.

Classtime – платформа для створення інтерактивних уроків та оцінювання знань, дозволяє створювати різноманітні завдання (тести, вікторини, відкриті питання), відстежувати прогрес учнів в реальному часі. Серед основних особливостей використання її в для дистанційного навчання в початковій школі можна виокремити такі, як зручний інтерфейс, можливість використання візуальних матеріалів, прості та зрозумілі завдання. Покликання на платформу – classtime.com.

«Мій Клас» – вітчизняна платформа з готовими навчальними матеріалами, тестами та завданнями з різних предметів, дозволяє відстежувати успішність учнів. Особливостями використання для початкової школи є адаптовані навчальні матеріали, можливість використання ігрових елементів, зручний інтерфейс.

Ed-Era – також наша вітчизняна платформа з онлайн-курсами, інтерактивними підручниками та освітніми проєктами, містить якісний та цікавий контент. Особливості використання її для освітнього процесу для початкової школи – можливість створення і проведення відеоуроків, інтерактивних вправ, цікавих завдань та самостійного навчання. Покликання на платформу – ed-era.com

Також у процесі дистанційного навчання в початковій школі доцільно використовувати такі ресурси, як Padlet (для створення інтерактивних дошок, де учні можуть ділитися ідеями, залишати коментарі та виконувати завдання)

Можна запропонувати алгоритм щодо вибору освітньої платформи в початковій школі в умовах дистанційного навчання.

1. Врахуйте вік учнів (для молодших школярів краще обирати прості та інтуїтивно зрозумілі платформи з яскравим дизайном та інтерактивними

елементами).

2. Зверніть увагу на функціональність (оберіть платформу, яка відповідає вашим потребам та дозволяє реалізувати ваші педагогічні задуми).

3. Перевірте технічні можливості учнів (переконайтесь, що учні мають доступ до необхідного обладнання та Інтернету для використання обраної платформи).

4. Протестуйте різні платформи (спробуйте кілька різних платформ, щоб знайти ту, яка найкраще підходить вам та вашим учням).

З огляду на зазначене вище, можна стверджувати, що використання онлайн-платформ може значно полегшити організацію дистанційного навчання та зробити його більш цікавим та ефективним для учнів початкової школи. Так, платформи для управління навчанням є основою дистанційного навчання, оскільки вони забезпечують централізований доступ до навчальних матеріалів, завдань, інструментів комунікації та оцінювання. Проста та інтуїтивно зрозуміла платформа Google Classroom, яка інтегрована з іншими сервісами Google (Google Диск, Google Документи, Google Meet), дає змогу створювати класи, розміщувати завдання, збирати та перевіряти роботи, організовувати відеоконференції. Гнучка платформа з широким набором функцій Moodle підходить для створення складних навчальних курсів з різними типами завдань та інтерактивних елементів. Microsoft Teams як платформа для спільної роботи, що також включає функції для організації дистанційного навчання, забезпечує можливість створення команд, обміну повідомленнями, проведення відеоконференцій та зберігання файлів. І навіть, хоча Zoom, насамперед, є платформою для відеоконференцій, його часто використовують і для проведення онлайн-уроків, особливо в початковій школі, завдяки простоті використання та можливості інтерактивної взаємодії.

Для залучення уваги молодших школярів та підтримки їхньої мотивації важливо використовувати інтерактивний контент. Інтерактивні презентації з анімацією, відео, аудіо та інтерактивними елементами (опитування, вікторини) завжди заквляюють дітей, привертають їхню увагу, посилюють навчальну мотивацію та підвищують якість знань. Онлайн-дошки забезпечують можливість

спільної роботи над проєктами, мозкових штурмів та візуалізації інформації. Інтерактивні вправи та ігри допомагають створювати різноманітні інтерактивні вправи, вікторини, кросворди та інші ігрові завдання для закріплення навчального матеріалу. Відеоредактори (InShot, CapCut) дають змогу створювати короткі навчальні відеоролики з використанням анімації, тексту та музики.

Слуд наголосити на тому, що ефективна комунікація є ключовим елементом дистанційного навчання, так відеоконференції забезпечують можливість проведення онлайн-уроків, індивідуальних консультацій та спілкування з учнями в режимі реального часу; електронна пошта (Gmail, Outlook): використовується для обміну повідомленнями, надсилання завдань та отримання зворотного зв’язку; месенджери використовюються для швидкого обміну інформацією та створення груп для спілкування.

Окремо слід звернути увагу на інструменти для оцінювання знань учнів в умовах дистанційного навчання, що потребує використання спеціальних механізмів тв обізнаності вчителя початкових класів. Онлайн-тести та опитування (Google Forms, Microsoft Forms, Testportal) дабть змогу створювати тести з різними типами питань (вибір відповіді, відкрита відповідь, відповідність) та автоматично перевіряти результати. Онлайн-платформи для створення інтерактивних вправ (LearningApps, Wordwall) також надають можливість відстежувати результати виконання завдань учнями; портфоліо учнів (Google Sites, Padlet) допомагають збирати та зберігати роботи учнів, відстежувати їхній прогрес та надавати зворотний зв’язок.

Окрім того, існує багато спеціалізованих програм та додатків, розроблених спеціально для дітей молодшого шкільного віку. Навчальні ігри та додатки для розвитку читання, письма та математики (наприклад, «Розвиток дитини», «Вчимося читати», «Математика для дітей»); інтерактивні підручники та навчальні платформи (наприклад, «Liki»); програми для створення анімацій та мультфільмів (наприклад, ScratchJr).

І, як уже зазначалося важливу роль відіграє технічна доступність і можливості учнів, що необхідно враховувати в організації освітнього середовища

у початковій школі в умовах дистанційного навчання, адже наявність комп'ютера, планшета або смартфона з доступом до інтернету, просте та інтуїтивно зрозуміле програмне забезпечення, технічна підтримка для учнів та батьків є обов'язковими вимогами для ефективності цього процесу.

Учителю та адміністрації закладу загальної середньої освіти необхідно враховувати й педагогічні аспекти використання освітніх технологій дистанційного навчання, а саме:

– важливо пам'ятати, що технології є лише інструментом, а головну роль відіграє вчитель;

– методична підготовка вчителів до використання технологій в освітньому процесі відіграє ключову роль;

– врахування вікових особливостей учнів та їхніх потреб;

– поєднання різних форм діяльності та методів навчання;

– створення позитивної та підтримуючої атмосфери в онлайн-середовищі;

– співпраця з батьками та залучення їх до освітнього процесу.

Загалом, інноваційні освітні технології відкривають широкі можливості для організації ефективного та цікавого дистанційного навчання в початковій школі. Важливо правильно підібрати та використовувати ці технології, враховуючи вікові особливості учнів, їхні потреби та технічні можливості. Ключовим чинником успіху є професійна підготовка вчителів та їхнє вміння інтегрувати технології в навчальний процес з метою досягнення найкращих результатів. Дистанційне навчання – це не просто перенесення традиційного уроку в онлайн-формат, а створення нового освітнього простору зі своїми особливостями.

Сучасні технології дистанційного навчання для початкової школи сприяють можливості навчатися дітям з будь-якого місця, де є доступ до інтернету; використовувати індивідуальний темп навчання, можливість повертатися до матеріалу та повторно його опрацьовувати; застосовувати мультимедійні засоби (відео, аудіо, анімації, інтерактивні вправи), що робить навчання цікавішим та захопливим, а ігрові форми навчання, вікторини, квести, онлайн-ігри стимулюють пізнавальну активність та мотивацію. До того ж, учитель має можливість

візуалізації інформації за допомогою інтерактивних дошок та презентацій, розвивати власну цифрову грамотність і сприяти формуванню цифрової грамотності молодших школярів, підготовці їх до життя в цифровому світі.

Сучасні технології сприяють адаптації навчального контенту до індивідуальних потреб та темпу навчання кожної дитини, індивідуальному зворотному зв'язку від вчителя. А також сприяють безпеці та комфорту освітнього процесу дітей, адже навчання у звичній домашній обстановці знижує рівень стресу для деяких дітей, негативний вплив шкільного середовища (можливість булінгу, конфліктів) тощо.

Окрім того, посилюється педагогічна взаємодія та співпраця з батьками, оскільки відбувається більша залученість батьків до освітнього процесу дитини. Постійний зв'язок зі вчителем та можливість оперативно отримувати інформацію про успіхи та проблеми дитини.

Хоча, як уже підкреслювалося в попередніх підрозділах, виникає і певна складність в організації групової роботи та проєктної діяльності в онлайн-форматі, до того ж тривале перебування перед екраном може негативно вплинути на зір та фізичне здоров'я дитини, тому загосрюється необхідність дотримання правил гігієни та організації робочого місця.

Як відомомо, дистанційне навчання вимагає від дитини високого рівня самодисципліни та самоорганізації, існує складність утримання уваги та концентрації протягом тривалого часу перед екраном, відтак такою важливою є необхідність батьківської підтримки, батьки повинні приділяти більше часу та уваги організації навчання дитини вдома, хоча й не всі батьки мають достатньо часу та знань для надання необхідної підтримки.

Надважливим завдання у контексті організації освітнього середовища в початковій школі в умовах дистанційного навчання є необхідність підвищення кваліфікації вчителів у сфері використання цифрових технологій та методик дистанційного навчання, створення якісного та цікавого контенту для онлайн-навчання, що, безперечно, вимагає додаткових зусиль. Учителю, звичайно, складніше контролювати самостійність виконання завдань учнями, осчкільки існує

можливість списування та використання сторонньої допомоги. Тому важливо враховувати: вікові особливості молодших школярів, які потребують особливої уваги, наочності, ігрової діяльності та емоційного контакту; індивідуальні потреби учнів, адже кожна дитина – унікальна, тому необхідно враховувати її індивідуальні потреби та особливості розвитку. Вчителю дуже важливо знайти баланс між використанням технологій та іншими формами навчання (офлайн-завдання, творчі проєкти, фізична активність).

Значну роль відіграє постійний моніторинг та адаптація, необхідно постійно відстежувати ефективність дистанційного навчання та вносити корективи в навчальний процес. Для успішного використання технологій дистанційного навчання в початковій школі необхідно враховувати як переваги, так і недоліки, створювати збалансоване та комфортне освітнє середовище, забезпечувати належну підготовку вчителів та активну співпрацю з батьками – лише так дистанційне навчання стане ефективним інструментом для розвитку та навчання молодших школярів. Упровадження технологій дистанційного навчання в початковій школі в умовах воєнного стану стикається з низкою специфічних труднощів, які значно ускладнюють освітній проце, які можна розподілити на кілька категорій:

1) безпекові та психологічні чинники:

– постійна загроза обстрілів та повітряних тривог (переривання уроків через сигнали тривоги, необхідність терміново переходити в укриття створюють стресову ситуацію для дітей та вчителів, порушують ритм навчання та ускладнюють концентрацію);

– психологічний стан дітей та вчителів (травматичні переживання, страх, тривога, втрата близьких, вимушене переселення – все це негативно впливає на здатність до навчання та викладання, внаслідок чого діти можуть бути неуважними, дратівливими, мати проблеми зі сном та апетитом, але і вчителям також потрібна психологічна підтримка);

– відсутність стабільного зв’язку (перебої з електропостачанням та інтернетом через обстріли та пошкодження інфраструктури ускладнюють або

унеможливлюють проведення онлайн-уроків);

– переміщення та міграція (значна кількість дітей та вчителів стали внутрішньо переміщеними особами або виїхали за кордон, а це створює труднощі з організацією навчання, адаптацією до нових умов та синхронізацією навчальних програм тощо);

2) технічні та організаційні проблеми:

– недостатнє забезпечення технічними засобами (не у всіх родинає є необхідні гаджети (комп'ютери, планшети, смартфони), особливо, якщо в сім'ї – кілька учнів, які навчаються в листанційному форматі, та доступ до якісного інтернету, що створює цифровий розрив та унеможливлює рівний доступ до освіти;

– відсутність єдиної онлайн-платформи (використання різних платформ та інструментів може створювати плутанину для дітей та батьків, ускладнює організацію навчального процесу та збір інформації про успішність);

– складність організації синхронних уроків (через різні часові пояси, зокрема для дітей, які перебувають за кордоном, та перебої зі зв'язком складно організувати синхронні уроки для всього класу);

– перевантаження вчителів, яким доводиться витрачати значно більше часу на підготовку до онлайн-уроків, створення навчальних матеріалів, перевірку завдань та комунікацію з батьками;

3) методичні труднощі:

– адаптація навчальних програм, які необхідно пристосувати до умов дистанційного навчання, враховуючи обмежені можливості для практичних занять та лабораторних робіт;

– створення інтерактивного контенту для онлайн-уроків, що відповідає віковим особливостям молодших школярів, вимагає значних зусиль та креативності;

– утримання уваги та мотивації молодших школярів на онлайн-уроках упродовж тривалого часу – складний процес, тому потрібні короткі, динамічні уроки з використанням ігрових елементів та інтерактивних вправ;

– складно об'єктивно оцінити знання учнів в умовах дистанційного навчання,

тому потрібні нові підходи до оцінювання, що враховують особливості онлайн-формату;

– підтримка соціалізації та емоційного розвитку є важливим завданням, необхідно створювати можливості для онлайн-спілкування між учнями, організовувати віртуальні екскурсії, ігри та інші заходи, що сприяють соціалізації та емоційному розвитку;

4) організація повноцінної комунікації учасників освітнього процесу:

– важливо підтримувати постійний зв’язок з батьками, інформувати їх про навчальний процес, надавати консультації та підтримку, проте, не всі батьки мають достатньо часу та можливостей для активної участі в навчанні дитини;

– важливо забезпечити обмін досвідом та методичну підтримку між вчителями, організовувати онлайн-семінари та вебінари.

Для подолання цих труднощів необхідно забезпечити технічну підтримку, надати доступ до необхідних гаджетів та інтернету для всіх учнів та вчителів, надати психологічну підтримку, організувати психологічну допомогу для дітей, вчителів та батьків, створити єдину онлайн-платформу, впровадити єдину платформу для організації дистанційного навчання з простим та інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом, розробити методичні рекомендації для вчителів з питань організації дистанційного навчання в умовах воєнного стану, забезпечити постійний зв’язок між учителями, учнями та батьками, залучати волонтерів та громадські організації для надання технічної, психологічної та методичної підтримки.

В умовах воєнного стану дистанційне навчання є важливим інструментом для забезпечення безперервності освітнього процесу, а подолання існуючих труднощів потребує спільних зусиль держави, педагогів, батьків та громадськості. Важливо пам’ятати, що головна мета – забезпечити якісну та доступну освіту для кожної дитини, незважаючи на складні обставини.

Розвиток інноваційних освітніх технологій дистанційного навчання в початковій школі – це складний процес, успішна реалізація якого залежить від спільних зусиль держави, педагогів, батьків та ІТ-фахівців. Врахування викликів

та використання можливостей, що відкривають сучасні технології, дозволить створити якісне та ефективне освітнє середовище для молодших школярів в умовах дистанційного навчання, незалежно від місця їхнього проживання та інших обставин.

1.4. Організаційні аспекти забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі

Основні аспекти специфіки освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання відображено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Основні аспекти специфіки освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання

Назва аспекта	Зміст і сутність аспекта
Організація навчального простору	Віртуальний клас; домашнє навчальне місце; режим днямолодшого школяра.
Методи та форми навчання	Короткі та динамічні уроки; ігрова форма навчання; наочність та візуалізація навчального матеріалу; інтерактивні завдання; зворотний зв’язок вчителя з учнями та їхніми батьками.
Соціальна взаємодія та емоційна підтримка	Створення онлайн-спільноти; забезпечення індивідуальної підтримки учнів; педагогічна взаємодія, співпраця з батьками.
Технічне забезпечення та доступність	Доступ до технічних засобів та інтернету; простота та зручність використання платформи; технічна підтримка учасників освітнього процесу.
Конкретизація ролі вчителя	Організатор та модератор; творець навчального контенту; психолог; фасилітатор.
Уточнення ролі батьків учнів	Організація навчального простору та режиму дня; технічна підтримка; мотивація та підтримка; педагогічна взаємодія, співпраця зі вчителем.

Урахування цих специфічних особливостей дозволить створити ефективне та комфортне освітнє середовище для учнів початкової школи в умовах дистанційного навчання, сприятиме їхньому успішному навчанню та розвитку.

Що стосується організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання, то то це аспект передбачає такі складники:

– створення віртуального класу, тобто замість фізичного класу створюється віртуальний простір на онлайн-платформі (наприклад, Google Classroom, Moodle, Zoom), де розміщуються навчальні матеріали, завдання, відбуваються онлайн-уроки та спілкування;

– домашнє навчальне місце повинно бути зручним та організованим робочим осередком для освітнього простору молодшого школяра для навчання вдома, де її ніщо не відволікає від навчання, окрім того батькам необхідно допомогти дитині створити такий прості;

– режим дня та його дотримання є важливим для збереження працездатності та запобігання перевтомі молодшого школяра, тому рекомендується чергувати онлайн-заняття з фізичними вправами та перервами для відпочинку.

В умовах дистанційного навчання використовуються різноманітні методи та форми навчання, зокрема:

– короткі та динамічні уроки, оскільки увага молодших школярів швидко розсіюється, тому онлайн-уроки повинні бути короткими (15–20 хвилин) та динамічними, з використанням різноманітних інтерактивних елементів;

– ігрова навчальна діяльність є провідною в молодшому шкільному віці, тому важливо використовувати ігрові методи та прийоми в дистанційному навчанні, наприклад, онлайн-ігри, вікторини, квести, інтерактивні вправи тощо;

– унаочнення та візуалізація навчальних матеріалів, використання ілюстрацій, відео, анімацій, що допомагає дітям краще зрозуміти та запам’ятати навчальний матеріал;

– використання інтерактивних завдань, що повинні бути цікавими, стимулювати пізнавальну активність та самостійність учнів, наприклад, онлайн-тести, кросворди, ребуси, творчі завдання тощо;

– систематичний зворотний зв’язок від вчителя, що є надзвичайно важливим для підтримки мотивації та корекції освітнього процесу в початковій школі.

У цьому контексті важлива роль належить і соціальній взаємодії та емоційній підтримці молодших школярів, що полягає в таких заходах, як:

– створення онлайн-спільноти з метою забезпечення відчуття спільності та підтримки серед учнів, організація онлайн-ігор, віртуальних екскурсій, спільних проєктів тощо;

– індивідуальна підтримка молодших школярів (вчитель повинен приділяти увагу кожному учневі, підтримувати з ним індивідуальний зв’язок, надавати допомогу та консультації);

– активна співпраця з батьками співпраця, що є необхідною умовою успішного дистанційного навчання, оскільки батьки повинні бути залучені до освітнього процесу, контролювати виконання завдань та підтримувати дитину;

Належним і достатнім має бути технічне забезпечення дистанційного навчання та доступність до нього, що передбачає:

– доступ до технічних засобів та інтернету, адже всі учні повинні мати доступ до комп’ютера, планшета або іншого пристрою з доступом до інтернету;

– простота та зручність використання освітньої платформи, онлайн-платформа повинна бути простою та зручною у використанні, мати інтуїтивно зрозумілий для учня інтерфейс;

– технічна підтримка для учнів та батьків у разі виникнення проблем з технікою або програмним забезпеченням.

В умовах дистанційного навчання змінюється, дещо ускладнюється роль вчителя в освітньому процесі початкової школи, діапазон роле збільшується:

– вчитель – організатор та модератор, оскільки він виступає не лише як транслятор знань, але й як організатор навчального процесу, модератор онлайн-спілкування та тьютор;

– вчитель – як творець навчального контенту, адже він повинен уміти створювати цікавий та якісний навчальний контент, адаптований для онлайн-формату при дистанційному навчанні;

– вчитель психолог і фасилітатор, він має підтримувати емоційний стан учнів, створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння.

Зазнала трансформації також і роль батьків в умовах дистанційного навчання, зокрема від них залежить:

– організація навчального простору та режиму дня:, адже батьки повинні допомогти дитині створити зручне робоче місце та дотримуватися режиму дня;

– технічна підтримка освітнього процесу учня (батьки повинні забезпечити дитину необхідними технічними засобами та допомагати дітям у вирішенні технічних проблем);

– мотивація та підтримка дітей в навчанні, заохочення їхніх успіхів та допомага в подоланні труднощів;

– співпраця та взаємодія зі вчителем, адже батьки повинні підтримувати постійний зв’язок з учителем, отримувати інформацію про успіхи та проблеми дитини та спільно вирішувати питання, що виникають.

Сутність організації освітнього середовища при дистанційній формі навчання полягає у створенні відкритого віртуального середовища для вивчення навчальних предметів, «в основі якого лежить педагогічна крауд-технологія, що об’єднує крауд-навчання, крауд-навчання та крауд-оцінювання і передбачає активне залучення до співпраці суб’єктів освітнього процесу шляхом використання електронних освітніх ресурсів (краудсорсінгових платформ, хмарних сервісів, мобільних додатків та інтернет-ресурсів)» [49].

Організація освітнього середовища в початкових класах в умовах дистанційного навчання вимагає особливої уваги до створення комфортних та ефективних умов для учнів. Наведемо алгоритм організації освітнього середовища в початкових класах в умовах дистанційного навчання.

1. Аналіз та підготовка

1) технічне забезпечення:

–з’ясувати рівень забезпеченості учнів технічними засобами (комп'ютери, планшети, смартфони) та доступом до Інтернету;

– забезпечити доступ до необхідного програмного забезпечення та платформ

для дистанційного навчання;

2) організація зв’язку:

– визначити канали комунікації з учнями та батьками (електронна пошта, месенджери, відеозв’язок);

– створити групи або класи на онлайн-платформах для зручної організації навчального процесу;

3) психологічна підготовка:

– врахувати психологічні особливості молодших школярів та створити атмосферу підтримки та позитивного настрою;

– забезпечити регулярний зворотний зв’язок та індивідуальний підхід до кожного учня.

2. Планування та організація навчального процесу

1) вибір платформи та інструментів:

– обрати зручну та функціональну платформу для дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle, Zoom тощо);

– використовувати різноманітні онлайн-інструменти для створення інтерактивних уроків (LearningApps, Wordwall, Quizizz);

2) розклад та режим навчання:

– створити чіткий розклад занять, враховуючи вікові особливості учнів та рекомендовану тривалість уроків;

– забезпечити баланс між синхронним (онлайн-уроки в реальному часі) та асинхронним (самостійна робота) навчанням (рекомендується не менше 30% навчального часу організовувати в синхронному режимі);

3) навчальний контент:

– створити цікавий та доступний навчальний контент з використанням мультимедійних матеріалів (відео, презентації, інтерактивні вправи);

– адаптуваи навчальні матеріали до дистанційного формату, враховуючи особливості сприйняття інформації учнями.

3. Створення освітнього середовища

1) віртуальний клас:

– оформити віртуальний клас на онлайн-платформі, створивши зручну навігацію та доступ до навчальних матеріалів;

– використати візуальні елементи та інтерактивні елементи для створення привабливого та стимулюючого середовища;

2) взаємодія та комунікація:

– заохочувати активну взаємодію між учнями та вчителем за допомогою онлайн-форумів, чатів та відеоконференцій;

– створити можливості для спільної роботи над проєктами та виконання завдань в групах.

3) зворотний зв’язок та оцінювання:

– забезпечити регулярний зворотний зв’язок з учнями щодо їхніх успіхів та прогресу;

– використати різноманітні форми оцінювання, враховуючи особливості дистанційного навчання (тести, вікторини, проекти, портфоліо).

4. Підтримка та розвиток

1) технічна підтримка:

– забезпечити технічну підтримку учням та батькам у разі виникнення проблем з доступом до платформ або використанням програмного забезпечення;

2) методична підтримка:

– методична підтримка вчителям з боку адміністрації та фахівців щодо використання інструментів дистанційного навчання та створення ефективних уроків;

3) моніторинг та аналіз:

– постійний моніторинг ефективності дистанційного навчання та аналізуйте результати для покращення організації освітнього процесу.

При створенні освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання необхідно пам’ятати про такі важливі моменти, як враховування індивідуальних особливостей кожного учня та адаптацію освітнього процесу до їхніх потреб, прор зонішню та внутрішню мотивацію, забезпечення умов для підтримки мотивації учнів до навчання та заохочення їхньої активності,

про безпечне використання онлайн-платформ та інструментів, дотримання правил цифрової безпеки.

Враховуючи особливості початкової школи та спираючись на запропонований вище алгоритм, можна організувати ефективне та комфортне освітнє середовище для молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Як бачимо, організація освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання – завдання складне, що вимагає багато зусиль і від вчителів, і від батьків, тільки така тісна взамодія зможе перетворити навчання на цікавий та захопливий процес.

З метою організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання необхідно враховувати основні принципи такої форми освіти. При дистанційному навчанні потужно діє принцип індивідуалізації, адже кожен учень навчається за своїм темпом, відтак забезпечення умов для індивідуальної роботи дій з урахуванням їх особливостей, здібностей, вимог тощо. Навчальний матеріал при дистанційному форматі має вивчатися послідовно, структуровано й систематично з регуляним повтореннясм раніше вивченого, повинні здійснюватися певні контрольні зрізи тощо з метою перевірки навчальних досягнень учнів. І звичайно увесь навчальний матеріал повинен пов’язуватися з життям, щоб учні могли застосовувати набути знання в практичній реальності.

Таким чином, роль вчителя початкових класів у дистанційному навчанні є надзвичайно важливою, адже саме він створює умови для ефективного засвоєння знань та розвитку навичок молодших школярів в новому форматі. Серед основних завдань керівництва й педагогічного колективу закладу освіти при організації освітньої діяльності у дистанційному форматі виокремлюємо планування та підготовку (розробку навчальних матеріалів, створення цікавих та зрозумілих матеріалів, адаптованих для дистанційного навчання: презентації, відеоуроки, інтерактивні вправи, завдання для самостійної роботи, тести та вікторини тощо); створення чіткого та передбачуваного розкладу з урахуванням оптимального часу для онлайн-уроків та перерв для відпочинку, з чергуванням різних видів діяльності та коротких перерв для фізичної активності та гімнастики для очей); вибір

відповідних платформ та інструментів для проведення онлайн-уроків (Zoom, Google Meet), організації навчального процесу (Google Classroom, Moodle) та використання інтерактивних інструментів (LearningApps, Wordwall); технічна підготовка (перевірка справності техніки та програмного забезпечення, тестування платформ та інструментів перед початком уроку) тощо.

Надзвичайно важливим аспектом є створення позитивної доброзичливої атмосфери під час онлайн-уроків, стимулювання активності учнів та заохочення учнів до участі в навчальній діяльності; використання інтерактивних методів методів навчання для утримання уваги учнів та стимулювання їхньої зацікавленості, чітке та зрозуміле пояснення навчального матеріалу з використанням візуальних матеріалів, прикладів та ілюстрацій; забезпечення постійного зворотного зв’язку з учнями, надання індивідуальної допомоги та відповідей на їхні запитання; контроль за виконанням класних і домашніх завдань та надання своєчасного зворотного зв’язку; врахування індивідуальних потреб кожного учня та надання індивідуальної підтримки за необхідності.

Суттєве значення має створення відчуття спільноти в класі, навіть в умовах дистанційного навчання, шляхом організації віртуальних зустрічей, ігор та інших заходів, співпраця з батьками, підтримка постійного контакту з батьками для обговорення питань навчання та розвитку дитини, надання консультацій та рекомендацій, забезпечення психологічної підтримки батьків, створення сприятливої емоційної атмосфери спілкування та педагогічної співпраці.

Важливим є постійний моніторинг прогресу учнів та своєчасне реагування на проблеми, що виникають, і, звичайно – саморозвиток та професійний розвиток учителя, постійне освоєння нових технологій та інструментів для дистанційного навчання, а також обмін досвідом з колегами та участь у вебінарах та конференціях з питань дистанційного навчання.

РОЗДІЛ 2
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Етапи та хід педагогічного експерименту

Педагогічний експеримент – це метод наукового дослідження в педагогіці, який передбачає активне втручання дослідника в навчально-виховний процес з метою перевірки та обґрунтування заздалегідь висунутих гіпотез або теоретичних припущень. Він полягає у створенні спеціальних умов, що відрізняються від звичайних, для вивчення впливу певних факторів на результати навчання та виховання.

Ключовими характеристиками педагогічного експерименту є:

1) цілеспрямованість (експеримент завжди спрямований на досягнення конкретної мети, перевірку певної гіпотези);

2) активне втручання (дослідник активно впливає на педагогічний процес, вносячи в нього зміни);

3) контроль педагогічних умов (важливим є контроль за умовами проведення експерименту, щоб забезпечити об’єктивність результатів;

4) вимірюваність результатів (результати експерименту повинні бути вимірюваними та піддаватися статистичній обробці);

5) повторюваність (експеримент повинен бути таким, щоб його можна було повторити для перевірки отриманих результатів).

Основні види педагогічних експериментів:

– за метою (або ще в педагогічних дослідженнях інколи називають «за етапами»): констатувальний (спрямований на виявлення існуючого стану педагогічного явища); формувальний або перетворювальний (спрямований на

впровадження нових методів, форм, засобів навчання та виховання з метою покращення результатів) і контрольний (спрямований на перевірку ефективності впроваджених змін);

– за місцем проведення: природний (проводиться в звичайних умовах навчально-виховного процесу); лабораторний (проводиться в спеціально створених умовах, що дозволяє більш точно контролювати фактори впливу);

– за характером змін: паралельний (порівняння результатів навчання в експериментальній та контрольній групах, які навчаються за різними методиками); послідовний (вивчення впливу різних факторів на одну й ту ж групу учнів протягом певного часу).

Етапи проведення педагогічного експерименту:

І. Підготовчий етап:

1) визначення теми та мети дослідження;

2) формулювання гіпотези;

3) вибір методів дослідження;

4) формування експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп;

5) розробка інструментарію (тести, анкети, опитувальники тощо);

6) проведення констатувального зрізу.

ІІ. Формувальний етап:

1) впровадження експериментальної методики в експериментальній групі;

2) моніторинг процесу навчання в обох групах (ЕГ, КГ);

ІІІ. Контрольний етап:

1) проведення контрольного зрізу;

2) аналіз та інтерпретація результатів;

3) формулювання висновків та рекомендацій.

Педагогічний експеримент є важливим методом наукового дослідження, який дає змогу перевірити ефективність нових педагогічних ідей та технологій, виявити закономірності розвитку навчально-виховного процесу, вдосконалити існуючу педагогічну практику та підвищити якість освіти. Цей експеримент було спрямовано на дослідження ефективності різних підходів до створення

сприятливого та продуктивного освітнього середовища для молодших школярів, які навчаються дистанційно.

Важливо пам’ятати, що проведення педагогічного експерименту потребує ретельної підготовки, дотримання наукової методології та врахування етичних норм. Педагогічний експеримент у контексті нашого дослідження мав короткочасний характер і проводився у 3-А, 3-Б та 4-А, 4-Б класах Запорізької гімназії № 104 Запорізької міської ради Запорізької області.

Перш ніж визначити етапи, нами було сформульовано мету та завдання педагогічного експерименту. Мета нашого експерименту: виявити ефективність різних моделей організації освітнього середовища (зокрема, з використанням різних платформ, методів інтерактивної взаємодії, форм зворотного зв’язку) для підвищення навчальних досягнень та мотивації молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Для реалізації зазначеної мети було поставлено завдання педагогічного есперименту, представленого в нашому дослідженні:

1) визначити критерії оцінювання ефективності освітнього середовища (рівень засвоєння знань, рівень залученості, рівень задоволеності навчанням);

2) розробити та апробувати експериментальні моделі організації освітнього середовища;

3) порівняти результати навчання в експериментальних та контрольних групах (3-А і 4-А (ЕГ) та 4-А і 4-Б (КГ) класах;

4) виявити чинники, що впливають на ефективність організації освітнього середовища в умовах дистанційного навчання.

Потім було окреслено етапи педагогічного експерименту.

І. Підготовчий етап (діагностично-прогностичний). На цьому етапі нами було визначено проблему. що потребувала вирішення, складено список наукових та методичних джерел, дотичних до теми дослідження, було проаналізовано 92 наукові праць з питань дистанційного навчання, в тому числі молодших школярів. Далі здійснювався огляд існуючих досліджень з питань дистанційного навчання, організації освітнього середовища, психологічних особливостей

молодшого шкільного віку, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Також було обрано методи дослідження під час педагогічного експерименту, а саме:

– педагогічне спостереження за поведінкою учнів під час онлайн-уроків;

– анкетування учнів, батьків та вчителів для збору інформації про їхнє ставлення до дистанційного навчання та ефективність різних методів;

– тестування з метою оцінювання рівня засвоєння навчального матеріалу;

– аналіз продуктів діяльності учнів (письмові роботи, проєкти, презентації).

– статистичні методи дослідження – для обробки отриманих даних.

Формування вибірки відбувалося таким чином: було визначено групи учнів, які братимуть участь в експерименті, з третіх та четвертих класів гімназії було сформовано експериментальну (3-А, 4-А) та контрольну (3-Б, 4-Б) групи. На наш погляд, це забезпечило репрезентативність вибірки за віком, рівнем підготовки та доступом до технічних засобів.

Після цього було розроблено інструментарію педагогічного експерименту, а саме: тести, анкети, опитувальники, критерії оцінювання. Також перевірено наявність і стан матеріально-технічної бази для проведення дистанційного навчання, організовано доступ учнів та їхніх батьків до необхідних освітніх платформ, програмного забезпечення та технічних засобів.

На стадії проведення констатувального зрізу було здійснено діагностику початкового рівня знань, умінь та навичок учнів в обох групах для отримання вихідних даних.

На другому, формувальному (практичному) етапі експерименту в експериментальних групах нами було впроваджено розроблену модель організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання (рис. 2.1).

У контрольних групах навчання відбувається за традиційною методикою для порівняння результатів експерименту і з’ясування ефективності визначених

педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання.

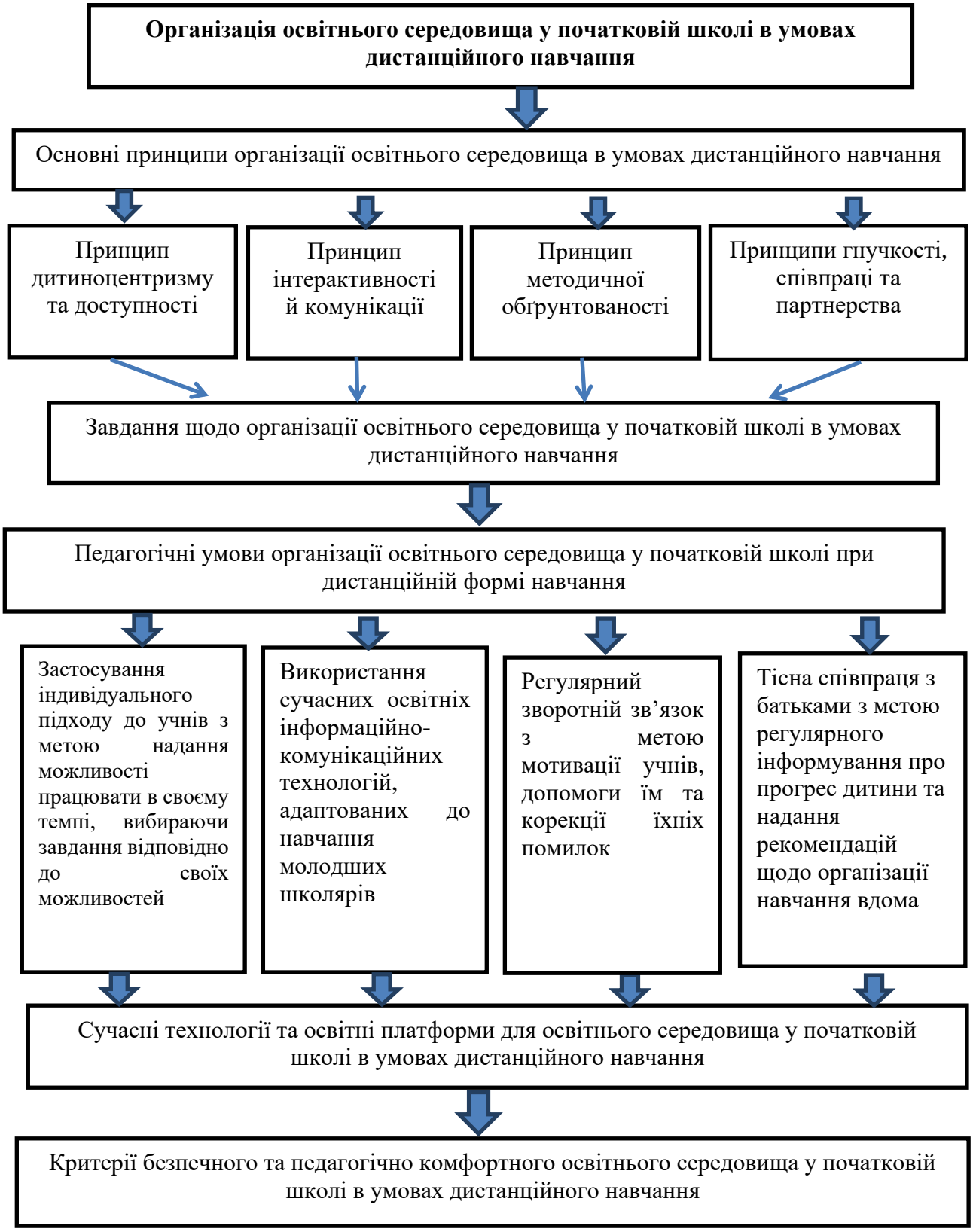

Рисунок 2.1. Модель організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання

У процесі педагогічного експерименту відбувався постійний моніторинг процесу навчання в обох групах, збір даних про успішність, мотивацію та залученість учнів, а також за необхідності – коригування експерименту, внесення змін до експериментальних моделей на основі отриманих даних тощо.

На контрольному (аналітичному) етапі експерименту нами було проведено контрольногоий зріз, здійснено діагностику рівня знань, умінь та навичок учнів в обох групах після завершення експерименту.

Після аналізу та інтерпретації даних, порівняння результатів навчання в експериментальних та контрольних групах, статистичної обробкаи даних, виявлення статистично значущих відмінностей було підведено та сформульовано висновки проведеного педагогічного експерименту, узагальнене отримані результати, доведено ефективність педагогічних умов та запропоновано авторські практичні рекомендації для вчителів початкових класів щодо організації освітнього середовища в умовах дистанційного навчання.

Вибірку склали 125 учнів 3-их і 4-их класів, яких було поділено на дві групи: ЕГ (3-А – 30 учнів, 4-А – 32 учні) та КГ (3-Б – 31 учень, 4-Б – 32 учні). Було розроблено тести з математики та української мови, інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також анкети для учнів, батьків та вчителів.

На формувальному етапі в експериментальній групі впродовж восьми тижнів використовували інтерактивну платформу з елементами гейміфікації, а в контрольній групі навчання відбувалося за звичайною програмою з використанням відеоконференцій та презентацій.

Після завершення експерименту було проведено контрольне тестування. Аналіз даних показав, що учні експериментальної групи продемонстрували статистично значуще кращі результати з усіх трьох навчальних предметів, які були озоплено експерементальними методиками, також спостерігався вищий рівень мотивації молодших школярів до навчання.

Розглянемо детальніше критерії оцінювання ефективності освітнього середовища за трьома визначеними параметрами: рівень засвоєння знань, рівень залученості та рівень задоволеності навчанням (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Критерії оцінювання ефективності освітнього середовища

Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3
Рівень засвоєння знань	Рівень залученості	Рівень задоволеності навчанням
Показники	Показники	Показники
1) академічна успішність: – результати контрольних робіт (тести, письмові роботи, практичні завдання); – результати усних опитувань; – результати виконання проєктів та творчих робіт. 2) динаміка навчальних досягнень: – порівняння результатів констатувального та контрольного зрізів; – аналіз індивідуальних траєкторій розвитку; 3) відповідність навчальних досягнень освітнім стандартам: – зіставлення результатів навчання з вимогами навчальної програми.	1) активність на уроках: – кількість та якість відповідей на запитання вчителя; – участь в обговореннях та дискусіях; 2) ініціативність та самостійність у виконанні завдань: – зацікавленість навчальним матеріалом; – старанність та наполегливість у виконанні завдань; 3) відвідуваність онлайн-уроків та активність у позаурочній діяльності: – регулярність відвідування занять та участь у додаткових заходах; – емоційний стан під час навчання.	1) задоволеність організацією навчального процесу: – зручність та доступність навчальних матеріалів; – ефективність використання онлайн-інструментів та технологій; – організація зворотного зв’язку з вчителем; 2) задоволеність змістом навчання: – цікавість та актуальність навчального матеріалу; – практична спрямованість навчання; 3) задоволеність емоційною атмосферою: – комфортність та безпека навчального середовища; – підтримка та доброзичливість з боку вчителя та однокласників.

Конкретизуємо ці критерії оцінювання. Так, наприклад, рівень засвоєння знань відображає ступінь опанування учнями навчального матеріалу, формування вмінь та навичок. Для його оцінювання можна використовувати такі показники: академічна успішність (результати контрольних робіт: тести, письмові роботи, практичні завдання тощо; оцінюється правильність та повнота виконання завдань, рівень розуміння та застосування знань, також можна використовувати шкалу

оцінювання (наприклад, 12-бальну, 100-бальну) або рівневу шкалу (високий, достатній, середній, низький); результати усних опитувань, в цьомц контексті оцінюється рівень володіння термінологією, здатність логічно мислити та аргументувати свою точку зору, оцінюється здатність учнів застосовувати знання на практиці, креативність та самостійність).

Також відстежується динаміка навчальних досягнень, відбувається порівняння результатів констатувального та контрольного зрізів, що дає змогу оцінити прогрес учнів протягом експерименту. Аналіз індивідуальних траєкторій розвитку дає змогу відстежувати зміни в успішності кожного учня.

Відповідність навчальних досягнень освітнім стандартам визначається шляхом зіставлення результатів навчання з вимогами навчальної програми, що дає змогу оцінити, наскільки учні досягли запланованих результатів.

Рівень залученості відображає ступінь активності та зацікавленості учнів у навчальному процесі, для його оцінювання можна використовувати такі показники: активність на уроках (кількість та якість відповідей на запитання вчителя, оцінюється частота та змістовність відповідей, здатність до дискусії та обґрунтування своєї позиції; участь в обговореннях та дискусіях, під час яких оцінюється активність учнів у груповій роботі, здатність до співпраці та обміну думками; оцінюється ініціативність та самостійність у виконанні завдань, бажання учнів брати на себе відповідальність, пропонувати власні ідеї та підходи. Важливою є мотивація до навчання, зацікавленість навчальним матеріалом, оцінюється інтерес учнів до теми уроку, бажання дізнатися більше.

Старанність та наполегливість у виконанні завдань оцінюється через рівень зусиль, які учні докладають для досягнення результату. Відвідуваність онлайн-уроків та активність у позаурочній діяльності оцінюється через регулярність відвідування занять та участь у додаткових заходах.

Емоційний стан учнів під час навчання, позитивні емоції (інтерес, захоплення, радість) оцінюється під час уроку. Відсутність негативних емоцій (страх, тривога, нудьга) оцінюється рівень емоційного комфорту учнів. Для оцінювання рівня залученості можна використовувати методи спостереження,

анкетування (анкети для учнів, батьків, вчителів), аналіз відгуків та коментарів на онлайн-платформах.

Рівень задоволеності навчанням відображає суб’єктивне сприйняття учнями та їхніми батьками якості освітнього процесу, для його оцінювання можна використовувати такі показники: задоволеність організацією навчального процесу (зручність та доступність навчальних матеріалів, оцінюється зрозумілість та зручність використання онлайн-платформ, доступність навчальних матеріалів; ефективність використання онлайн-інструментів та технологій, оцінюється користь та зручність використання різних інструментів для навчання; організація зворотного зв'язку з вчителем, оцінюється своєчасність та якість зворотного зв’язку, можливість отримати індивідуальну допомогу).

Задоволеність змістом навчання відбувається через цікавість та актуальність навчального матеріалу, оцінюється відповідність навчального матеріалу інтересам та потребам учнів. Практична спрямованість навчання оцінюється можливість застосування отриманих знань на практиці.

Задоволеність емоційною атмосферою та комфортність і безпека навчального середовища оцінюється рівень психологічного комфорту учнів під час навчання. Підтримка та доброзичливість з боку вчителя та однокласників оцінюється рівень взаєморозуміння та підтримки в колективі.Для оцінювання рівня задоволеності навчанням використовуються методи анкетування (анкети для учнів та батьків), інтерв’ю, фокус-групи.

Для отримання об’єктивної картини необхідно використовувати комплексний підхід, поєднуючи різні методи та показники. Важливо також забезпечити валідність (відповідність критеріїв меті дослідження) та надійність (стабільність та точність результатів) використовуваних методів та інструментів.

При виборі критеріїв та методів оцінювання необхідно враховувати вікові особливості молодших школярів. Чіткі критерії оцінювання повинні бути чіткими, зрозумілими та вимірюваними. Використовуючи ці критерії, можна комплексно оцінити ефективність освітнього середовища в умовах дистанційного навчання та отримати достовірні результати дослідження.

2.2. Педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання

Безпечне освітнє середовище в умовах дистанційного навчання – це сукупність умов, які забезпечують фізичний, психологічний, емоційний та інформаційний комфорт та захищеність усіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, батьків) під час навчання з використанням цифрових технологій. Безпечне освітнє середовище при дистанційній формі навчання має бути спрямовано на запобігання будь-яким формам насильства, булінгу, дискримінації, кіберзагроз, що можуть виникнути в онлайн-просторі.

Педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання є складною педагогічною проблемою, оскільки потребують врахування специфіки молодшого шкільного віку та особливостей дистанційного формату.

Педагогічними умовами організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання в ході експерименту нами було визначено:

1) застосування індивідуального підходу до учнів з метою надання можливості працювати в своєму темпі, вибираючи завдання відповідно до своїх можливостей;

2) використання сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій, адаптованих до навчання молодших школярів;

3) регулярний зворотній зв’язок з метою мотивації учнів, допомоги їм та корекції їхніх помилок;

4) тісна співпраця з батьками з метою регулярного інформування про прогрес дитини та надання рекомендацій щодо організації навчання вдома.

Застосування індивідуального підходу до молодших школярів у процесі дистанційного навчання є надзвичайно важливим, особливо з метою надання можливості працювати у власному темпі та вибирати завдання відповідно до своїх можливостей. Це дозволяє врахувати індивідуальні особливості кожного учня,

його темп засвоєння матеріалу, рівень підготовки та інтереси. Розглянемо детальніше, як це можна реалізувати в умовах дистанційного навчання:

1. По-перше, це – діагностика індивідуальних особливостей учнів. Першим кроком є проведення діагностування, що допоможе визначити темп навчання молодших школярів, а також швидкість засвоєння ними нового матеріалу; рівень знань та вмінь дітей, актуальний ступінь підготовки з різних предметів; нвчальні стилі, переважні способи сприйняття та обробки інформації (візуальний, аудіальний, кінестетичний); інтереси та вподобання учнів, теми та види діяльності, які найбільше їх цікавлять, окрім того – наявність особливих освітніх потреб в окремих дітей, (отреба в додатковій підтримці або адаптації навчальних матеріалів тощо).

Для діагностики можна використовувати різні методи: спостереження за роботою учня на онлайн-уроках, опитування, тестування, аналіз виконаних завдань, спілкування з батьками.

По-дурге, це – створення індивідуалізованих навчальних матеріалів на основі отриманих даних під час діагностики. Це можуть бути розроблення різнорівневих завдань різної складності, що дає змогу учням вибирати ті, які відповідають їхньому рівню підготовки. Це – і створення індивідуальних навчальних планів, що враховують темп навчання та інтереси учня, додаткових матеріалів для поглибленого вивчення для учнів, які швидко засвоюють матеріал та хочуть дізнатися більше, а також підбір та розробка адаптованих матеріалів для учнів з особливими освітніми потребами, що враховують особливості розвитку та потреби кожного учня.

По-третє, це – організація навчального процесу з урахуванням індивідуального підходу, гнучкий графік навчання, можливість працювати в зручний час, враховуючи індивідуальний ритм та режим дня, вибір темпу виконання завдань, можливість виконувати завдання у власному темпі, не відчуваючи тиску, отримати індивідуальну допомогу та відповіді на свої запитання, індивідуальні консультації зі вчителем.

Дуже важливим є використання різних форм навчання, поєднання онлайн-уроків, самостійної роботи, проєктної діяльності, ігор та інтерактивних вправ, а також персоналізований зворотний зворотний зв'язок, що враховує індивідуальні особливості учня та його прогрес.

По-четверте, це – використання технологій для індивідуалізації навчання, застосування: адаптивних навчальних платформ, які автоматично адаптують рівень складності завдань до рівня знань учня; онлайн-ресурсів з різнорівневими завданнями різної складності з різних предметів; інструментів для створення інтерактивних вправ та тестів з цікавими та різноманітними завданнями.

Дуже важливою в цьому контексті є система моніторингу прогресу навчальних досягнень молодших школярів, що дає відстежувати успішність кожного учня та надавати персоналізовані рекомендації.

По-п'яте, це, безумовно, – роль учителя в організації індивідуального підходу, в діагностиці індивідуальних особливостей учнів, створенні та адаптації навчальних матеріалів, організації індивідуальних консультацій та підтримки учнів, моніторингу прогресу та наданні персоналізованого зворотного зв'язку, в створенні позитивної та підтримуючої атмосфери.

Перевагами індивідуального підходу в дистанційному навчанні є:

– підвищення мотивації та інтересу до навчання;

– покращення навчальних результатів;

– розвиток самостійності та відповідальності;

– створення комфортних умов для навчання;

– врахування індивідуальних потреб кожного учня.

Звичайно, у зв'язку з пеалізацією першохї педагогічної умови постають певні виклики та труднощі, а саме: значні затрати часу на підготовку індивідуалізованих матеріалів; потреба у високій кваліфікації вчителя; технічні проблеми та обмеження; необхідність тісної співпраці з батьками.

Проте, незважаючи на певні труднощі, застосування індивідуального підходу в дистанційному навчанні є надзвичайно важливим для забезпечення якісної та ефективної освіти для кожного учня – це дає змогу створити умови, в яких кожен

учень, зокрема молодшого шкільного віку, може навчатися у своєму темпі, розкривати свій потенціал та досягати успіху.

На забезпечення першої педагогічної умови було спрямовано: 1) диференціацію завдань: за рівнем складності; за формою подання інформації; за типом завдання – пропонування різноманітних типів завдань (відкриті, закриті, творчі), що дозволяє учням обирати ті, які їм найбільше подобаються і в яких вони почуваються впевненіше; 2) модульну організацію навчання (розбиття навчального матеріалу на модулі, що давало змогу рухатися вперед у своєму темпі, повторюючи матеріал за необхідності; вибір шляху проходження модулів, надання учням можливості вибирати порядок вивчення модулів або додаткові завдання для поглиблення знань) тощо.

Другою педагогічною умовою організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання нами було визначено використання сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій, адаптованих до навчання молодших школярів.

Сутність використання сучасних освітніх ІКТ для молодших школярів полягає у створенні ефективного та цікавого навчального середовища, що сприяє розвитку ключових компетентностей учнів за допомогою цифрових інструментів та ресурсів.

Це передбачає не просто використання комп’ютера чи інтернету на уроці, а й цілеспрямоване застосування різноманітних технологій для досягнення конкретних навчальних цілей з урахуванням вікових психолого-фізіологічних особливостей молодших школярів.

Ключовими аспектами використання ІКТ в початковій школі є:

– адаптація до вікових особливостей, адже надзвичайно важливо враховувати психофізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку – такі, як переважання наочно-образного мислення, швидка втомлюваність, потреба у зміні видів діяльності – тому ІКТ повинні бути візуально привабливими, інтерактивними, з простим та інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом;

– інтерактивність та залучення, оскільки ІКТ забезпечують активну участь учнів у навчальному процесі, стимулюють їхню пізнавальну активність та інтерес до навчання, так, наприклад, інтерактивні вправи, ігри, віртуальні лабораторії дозволяють дітям досліджувати, експериментувати та засвоювати матеріал у цікавій формі;

– візуалізація та наочність, адже використання мультимедійних презентацій, відео, анімацій, інтерактивних карт та схем сприяє кращому розумінню та запам’ятовуванню навчального матеріалу, особливо для дітей з переважаючим візуальним сприйняттям;

– індивідуалізація навчання, тим більше, що ІКТ сприяють адаптації темпу та змісту навчання до індивідуальних потреб кожного учня з ураховуванням його рівня підготовки, темпу засвоєння матеріалу та особливостей розвитку;

– розвиток ключових компетентностей, а використання ІКТ сприяє розвитку інформаційної, комунікативної, соціальної та навчальної компетентностей молодших школярів, формує навички критичного мислення, творчості та співпраці.

Приклади сучасних ІКТ, адаптованих для молодших школярів в умовах дистанційного навчання представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Приклади сучасних ІКТ, адаптованих для молодших школярів в умовах дистанційного навчання

Ресурси для дистанційного навчання	Можливості онлайн-ресурсів
Навчальні платформи: Khan Academy Kids, Learning.ua, Classtime, Вчи.юа	Пропонують інтерактивні вправи, ігри, тести та навчальні матеріали з різних предметів.
Інтерактивні дошки та проєктори	Створення динамічних та наочних презентацій, проведення інтерактивних уроків та ігор.
Програми для створення презентацій та мультимедійних проєктів: PowerPoint, Google Slides, Canva	Допомагають учням створювати власні проекти та розвивати творчі здібності.

Продовження таблиці 2.2

Освітні ігри та програми	Розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги та інших когнітивних функцій.
Веб-квести та віртуальні екскурсії	Занурення в навчальний матеріал через інтерактивні подорожі та дослідження.
Онлайн-сервіси для спільної роботи та комунікації: Google Classroom, Microsoft Teams	Сприяють розвитку навичок співпраці та комунікації.

Варто зауважити, що використання ІКТ повинно бути педагогічно обґрунтованим та відповідати навчальним цілям. Важливо поєднувати використання ІКТ з традиційними методами навчання для досягнення найкращих результатів. Окрім того, необхідно дотримуватися санітарно-гігієнічних норм та правил безпеки при роботі з комп’ютером.

Для реалізації другої педагогічної умови організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання використовувалася інтерактивна платформа Google Classroom, мобільні додатки, які пропонують різноманітні інтерактивні вправи та ігри для закріплення знань, зокрема Kahoot! Для запам’ятовування нових слів та фраз за допомогою мнемонічних технік використовували мобільний додаток Memrise; для математичних завдань різного рівня складності – додаток Mathletics.

Отже, застосування сучасних ІКТ в початковій школі є потужним інструментом для підвищення ефективності навчання та розвитку всебічно розвиненої особистості. Головне – підходити до цього процесу з розумінням та врахуванням потреб та особливостей молодших школярів.

Третьою педагогічною умовою визначено регулярний зворотній зв’язок з метою мотивації учнів, допомоги їм та корекції їхніх помилок.

Питання регулярного зворотнього зв’язку з метою мотивації учнів, допомоги їм та корекції їхніх помилок є надзвичайно важливим у сучасному освітньому процесі, особливо в контексті дистанційного та змішаного навчання. Регулярний зворотний зв’язок – це систематичний процес надання учням інформації про їхні успіхи, прогрес, сильні та слабкі сторони в навчанні, він є двостороннім процесом

комунікації між учителем та учнем, що має на меті не лише оцінювання результатів, але й стимулювання подальшого навчання та розвитку.

Цілі регулярного зворотного зв’язку:

1) мотивація (позитивний та конструктивний зворотний зв’язок підвищує мотивацію учнів до навчання, стимулює їхню пізнавальну активність та бажання досягати кращих результатів);

2) допомога (зворотний зв’язок допомагає учням зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, визначити напрямки для подальшого розвитку та отримати необхідну підтримку від вчителя);

3) корекція помилок (зворотний зв’язок надає учням можливість усвідомити свої помилки, зрозуміти їхні причини та виправити їх, що сприяє покращенню якості знань та навичок).

Характерними ознаками ефективного зворотного зв’язку є:

– регулярність, адже зворотний зв’язок повинен надаватися регулярно, а не лише після контрольних робіт чи тестів, що дає змогу учням постійно відстежувати свій прогрес та вчасно коригувати свої дії;

– конструктивність, оскільки зворотний зв’язок повинен бути спрямований на покращення результатів, а не на критику чи звинувачення, тому важливо акцентувати увагу на досягненнях учня та пропонувати конкретні поради щодо подальшого розвитку;

– конкретність, адже зворотний зв’язок повинен бути конкретним та зрозумілим і замість загальних фраз, таких як «добре» або «погано», варто наводити конкретні приклади та пояснювати, що саме було зроблено добре, а що потребує покращення;

– своєчасність – зворотний зв’язок повинен надаватися своєчасно, щоб учні могли вчасно скористатися ним для покращення своїх результатів;

– діалогічність, адже зворотний зв’язок повинен бути діалогом між учителем та учнем, а не монологом вчителя, бо важливо давати учням можливість задавати питання, висловлювати свою думку та отримувати роз’яснення;

– персоналізованість, оскільки зворотний зв’язок повинен враховувати індивідуальні особливості кожного учня, його рівень підготовки, темп навчання та стиль сприйняття інформації);

– позитивність, бо важливо починати зворотний зв’язок з позитивних моментів, відзначаючи досягнення учня та його зусилля і це створює позитивну атмосферу та стимулює бажання вчитися далі.

Наведемо декілька форми зворотного зв’язку:

1) усні коментарі та пояснення (під час уроку, індивідуальних консультацій або онлайн-зустрічей);

2) письмові коментарі до робіт (у зошитах, на електронних платформах або в онлайн-документах);

3) оцінювання з коментарями (надання оцінок з детальними поясненнями критеріїв оцінювання та рекомендаціями щодо покращення);

4) самооцінювання та взаємооцінювання (залучення учнів до оцінювання власної роботи та робіт однокласників);

5) онлайн-тести та опитування з автоматичним зворотним зв’язком (надання миттєвої інформації про результати та пояснення помилок);

6) індивідуальні консультації та зустрічі (з метою детальнішого обговорення результатів та надання індивідуальної підтримки).

В умовах дистанційного навчання регулярний та ефективний зворотний зв’язок набуває особливого значення, оскільки він є основним каналом комунікації між учителем та учнем. Важливо використовувати різноманітні онлайн-інструменти та платформи для надання зворотного зв’язку, такі як: Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams тощо; сервіси для створення інтерактивних вправ та тестів: LearningApps, Classtime, Quizizz та ін.; інструменти для відеоконференцій та онлайн-зустрічей: Zoom, Google Meet, Skype та ін.; з метою швидкого обміну інформацією та надання індивідуальних консультацій використовується електронна пошта та месенджери.

На виконання третьої педагогічної умови в процесі педагогічного експерименту зворотній зв’язок здійснювався у таких формах: усна, письмова

оцінка, самооцінка, взаємооцінка, портфоліо. Інструментами для організації зворотного зв'язку були інтерактивні дошки, освітні платформи, мобільні додатки.

Отже, регулярний та ефективний зворотний зв'язок є потужним інструментом для мотивації учнів, допомоги їм у навчанні та корекції їхніх помилок, адже він сприяє підвищенню якості освіти та розвитку всебічно розвиненої особистості.

Четвертою педагогічно умовою організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання визначено тісну співпрацю з батьками з метою регулярного інформування про прогрес дитини та надання рекомендацій щодо організації навчання вдома.

Співпраця вчителя з батьками учнів початкових класів з метою регулярного інформування про прогрес дитини та надання рекомендацій щодо організації навчання вдома є надзвичайно важливим для успішного навчання дитини, адже батьки – перші та найважливіші вчителі, а їхня підтримка вдома відіграє ключову роль у засвоєнні знань та розвитку навичок.

Тісна співпраця з батьками – це постійний, систематичний та взаємовигідний процес комунікації та взаємодії між вчителем та батьками, спрямований на забезпечення найкращих умов для навчання та розвитку дитини. Це – не просто формальні зустрічі чи повідомлення про успішність, а й активний діалог, обмін інформацією, спільне вирішення проблем та підтримка одне одного.

Метою співпраці вчителя з батьками молодших школярів є:

– регулярне інформування про прогрес дитини, адже батьки повинні бути в курсі успіхів, досягнень, труднощів та прогресу своєї дитини в навчанні, це дає змогу їм вчасно реагувати на проблеми, підтримувати дитину та створювати сприятливі умови для навчання вдома;

– надання рекомендацій щодо організації навчання вдома, оскільки вчитель, як професіонал, може надати батькам цінні поради та рекомендації щодо того, як організувати навчальний простір, створити режим дня, допомогти з виконанням домашніх завдань та підтримати інтерес дитини до навчання;

– створення єдиного освітнього простору, адже співпраця між школою та сім'єю дозволяє створити єдиний освітній простір, де дитина отримує послідовну та узгоджену підтримку як в школі, так і вдома;

– підвищення мотивації та зацікавленості учня, бо коли дитина бачить, що вчитель та батьки спілкуються та співпрацюють заради її успіху, це підвищує її мотивацію до навчання та зацікавленість у навчальному процесі.

Щоб ефективно організацізувати дистанційне навчання мололдшого школяра вдома, вчитель може надати батькам необхідні поради, зокрема:

1) створити навчальний простір, тобто виділити окреме місце для навчання, забезпечити достатнє освітлення, зручні меблі та відсутність чинників, що могли б відволікати длитину від навчання;

2) скласти чіткий режим дня, передбачивши час для навчання, відпочинку, ігор та інших видів діяльності;

3) допомогати дитині з виконанням домашніх завдань, тобто не виконувати завдання за дитину, а допомагати їй зрозуміти матеріал, надавати підказки та направляти на знаходження правильного вирішення проблеми;

4) підтримувати інтерес до навчання, заохочувати дитину до читання, відвідування музеїв, виставок, перегляду пізнавальних програм, створювати умови для дослідницької діяльності;

5) створювати позитивну атмосферу довіри та підтримки, підтримувати дитину, хвалити за досягнення;

6) співпрацювати з учителем, регулярно спілкуватися щодо навчання дитини, обмінюватися інформацією та спільно вирішувати проблеми.

Тісна співпраця з батьками є запорукою успішного навчання та розвитку дитини в початковій школі, оскільки вона дає змогу створити єдиний освітній простір, де дитина отримує необхідну підтримку та стимул для досягнення успіху.

Значення співпраці з батьками в умовах дистанційного навчання молодших школярів є надзвичайно великим і навіть критичним для успіху дитини. Дистанційне навчання створює нові виклики як для учнів, так і для вчителів та

батьків, і саме ефективна взаємодія між ними дозволяє ці виклики подолати. Розглянемо основні аспекти значення такої співпраці:

– забезпечення технічної та організаційної підтримки (батьки відіграють ключову роль у забезпеченні дитини необхідними технічними засобами (комп'ютер, планшет, смартфон) та стабільним доступом до інтернету);

– організація навчального простору (батьки допомагають створити вдома комфортне та тихе місце для навчання, де дитину ніщо не відволікатиме);

– технічна підтримка під час уроків (у молодших школярів часто виникають технічні проблеми під час онлайн-уроків (налаштування звуку, камери, підключення до платформи), а батьки можуть оперативно допомогти дитині вирішити ці проблеми);

– мотивація та підтримка навчальної активності, створення позитивного настрою (батьки можуть підтримувати позитивний настрій дитини щодо навчання, заохочувати її, хвалити за досягнення0;

– контроль за виконанням завдань (батьки допомагають дитині організувати свій час, слідкують за виконанням домашніх завдань та дотриманням розкладу);

– створення атмосфери навчання (батьки можуть створити вдома атмосферу, сприятливу для навчання, підтримуючи інтерес дитини до знань, обговорюючи навчальні теми, читаючи книги разом);

– комунікація та зворотний зв'язок зі вчителем, посередництво батьків між дитиною та вчителем (батьки можуть допомагати дитині зрозуміти завдання, передаючи питання вчителю та отримуючи від нього зворотний зв'язок);

– інформування вчителя про особливості дитини (батьки можуть інформувати вчителя про особливості дитини, її темп навчання, сильні та слабкі сторони, що дозволяє вчителю індивідуалізувати навчальний процес);

– спільне вирішення проблем (у разі виникнення проблем з навчанням, батьки та вчитель можуть спільно обговорити ситуацію та знайти шляхи її вирішення);

– соціально-емоційна підтримка, зниження стресу та тривожності, адже дистанційне навчання може бути стресовим для дитини, а батьківська підтримка

допомагає знизити рівень тривожності та створити емоційно комфортне освітнє середовище;

– підтримка соціальних контактів (батьки можуть допомогти дитині підтримувати соціальні контакти з однокласниками, організовуючи онлайн-зустрічі, ігри або інші спільні активності);

– розвиток самостійності та відповідальності, формування навичок самоорганізації (батьки можуть допомогти дитині сформувати навички самоорганізації, планування часу та виконання завдань);

– розвиток відповідальності (батьки можуть заохочувати дитину до самостійного виконання завдань та відповідального ставлення до навчання).

На забезпечення четвертої педагогічної умови – тісної співпраці з батьками з метою регулярного інформування про прогрес дитини та надання рекомендацій щодо організації навчання вдома регулярно проводилися індивідуальні бесіди з батьками для обговорення успіхів і труднощів дитини; організовувалися тематичні батьківські збори, присвячені різним аспектам навчання і розвитку дитини, де вирішувалися проблеми, з якими стикаються учні під час дистанційного навчання, зокрема бесіда «Організація освітнього процесу вдома в умовах дистанційного навчання», «Як допомогти дитині навчатися дистанційно», «Як підтримати позитивний настрій та навчальну мотивацію дитини в умовах дистанційного навчання».

Отже, ефективна співпраця з батьками в умовах дистанційного навчання є запорукою успішного навчання та розвитку молодших школярів, адже вона забезпечує необхідну підтримку та мотивацію, а також сприяє розвитку самостійності та відповідальності дитини.

Дотримання визначених та окреслених у підрозділі педагогічних умов дасть змогу створити ефективне та комфортне освітнє середовище для молодших школярів у форматі дистанційного навчання, сприятиме успішному засвоєнню знань та розвитку необхідних навичок.

2.3. Науково-методичний інструментарій реалізації педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання

Розглядаючи науково-методичний інструментарій реалізації педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання, ми говоримо про конкретні методи, засоби, технології та матеріали, які вчитель використовує для створення ефективного дистанційного навчального середовища. Цей інструментарій базується на наукових дослідженнях та методичних рекомендаціях і спрямований на забезпечення виконання педагогічних умов, про які ми говорили раніше.

Розглянемо детальніше складники науково-методичного інструментарію.

1. Методи навчання, серед яких виокремлюємо:

– інтерактивні методи (ігрові методи, зокрема онлайн-ігри, вікторини, квести, ребуси, кросворди, рольові ігри, віртуальні екскурсії);

– методи та прийоми проблемного навчання (створення проблемних ситуацій, пошук рішень, дослідження, проєктна діяльність);

– кооперативне навчання (робота в малих групах, онлайн-форуми, спільні проєкти, взаємооцінювання)

– метод перевернутого класу (самостійне опрацювання теоретичного матеріалу вдома та активна робота на онлайн-уроці);

– методи візуалізації (використання мультимедійних презентацій, відео, анімацій, інтерактивних карт, схем, діаграм);

– створення ментальних карт, інфографіки, коміксів;

– методи емоційної підтримки (створення позитивної атмосфери на уроці, використання заохочень, похвали, підтримки);

– організація онлайн-зустрічей, бесід, обговорень.

2. Засоби навчання:

– цифрові платформи та сервіси (платформи для організації дистанційного навчання (LMS): Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Zoom);

– сервіси для створення інтерактивних вправ та тестів (LearningApps, Classtime, Quizizz, Wordwall);

– сервіси для створення презентацій та мультимедійних матеріалів (Google Slides, Canva, Prezi);

– сервіси для організації спільної роботи (Google Docs, Google Sheets, Google Slides, Miro);

– онлайн-бібліотеки та освітні ресурси (Khan Academy, Вчи.юа, EdEra);

– мультимедійне обладнання (комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони);

– веб-камери, мікрофони, навушники;

– інтерактивні дошки (за наявності).

3. Технології навчання:

– технології синхронного навчання (онлайн-уроки, вебінари, відеоконференції);

– технології асинхронного навчання (самостійне опрацювання матеріалу, виконання завдань, перегляд відеозаписів уроків);

– технології змішаного навчання (поєднання синхронної та асинхронної форм навчання);

– технології гейміфікації (використання ігор та ігрових елементів в освітньому процесі);

– технології віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) – використання віртуальних екскурсій, інтерактивних симуляцій;

4. Навчально-методичні матеріали:

– електронні підручники та посібники (адаптовані для дистанційного навчання, з інтерактивними елементами та мультимедійним контентом);

– дидактичні матеріали (картки, завдання, тести, вправи, розроблені з урахуванням вікових особливостей та потреб учнів);

– методичні рекомендації та розробки, посібники для вчителів, що містять рекомендації щодо організації дистанційного навчання, використання ІКТ, оцінювання результатів;

– відеоуроки та навчальні відеоролики (короткі та зрозумілі відео, що пояснюють навчальний матеріал).

5. Інструменти оцінювання:

– онлайн-тести та опитування (автоматизовані тести з миттєвим зворотним зв’язком);

– формативне оцінювання (постійний моніторинг прогресу учнів, надання коментарів та рекомендацій);

– портфоліо учнів (збір та аналіз робіт учнів, відображення їхнього прогресу);

– самооцінювання та взаємооцінювання (залучення учнів до оцінювання власної роботи та робіт однокласників).

Приклади конкретних інструментів для дистанційного навчання в початкових класах:

1) для проведення онлайн-вікторин можна використовувати Quizizz або Kahoot;

2) для створення інтерактивних вправ – LearningApps або Wordwall;

3) для організації спільної роботи над проєктом – Google Docs або Miro;

4) для створення ментальних карт – XMind або FreeMind.

4) для створення ментальних карт – XMind або FreeMind.

Наведемо кілька рекомендацій щодо реалізації науково-методичного інструментарій реалізації педагогічних умов організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання.

1. Практичні поради щодо надання ефективного зворотного зв’язку:

– використовуйте принцип «сендвіча»: розпочніть з позитивного коментаря, потім надайте конструктивну критику та завершіть позитивним коментарем або побажанням;

– фокусуйтеся на процесі, а не лише на результаті, оцінюйте не лише кінцевий результат, але й зусилля, старання та прогрес учня;

– залучайте учнів до процесу зворотного зв’язку, надавайте їм можливість задавати питання, висловлювати свою думку та пропонувати шляхи покращення;

– створюйте атмосферу довіри та підтримки, важливо, щоб учні відчували, що вчитель хоче їм допомогти, а не просто критикувати.

Поради щодо форм співпраці з батьками молодших школярів, які навчаються в дистанційному форматі:

1) батьківські збори (загальні та класні збори, де обговорюються важливі питання організації навчального процесу, успішність класу та окремих учнів);

2) індивідуальні зустрічі та консультації (зустрічі з батьками для обговорення індивідуальних питань навчання та розвитку дитини, надання індивідуальних рекомендацій);

3) телефонні розмови та листування електронною поштою, месенджерами (оперативний обмін інформацією, вирішення термінових питань, надання коротких повідомлень про успіхи дитини);

4) ведення щоденників спостережень та портфоліо учнів (фіксування досягнень та прогресу дитини, обмін інформацією з батьками);

5) створення батьківських комітетів та активних груп (залучення батьків до організації позакласних заходів, допомоги в навчальному процесі);

6) використання онлайн-платформ та додатків (створення онлайн-груп для спілкування з батьками, обміну інформацією, надання домашніх завдань та зворотного зв’язку);

7) відкриті уроки та позакласні заходи (запрошення батьків на уроки та заходи для ознайомлення з навчальним процесом та життям класу).

Особливості співпраці з батьками учнів початкових класів з урахуванням їхніх вікових особливостей:

– використовувати прості та зрозумілі форми комунікації, уникати складних термінів та фраз;

– надавати інформацію в наочній формі, використовувати малюнки, схеми, таблиці тощо;

– бути терплячими та доброзичливими, створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння;

– залучати батьків до активної участі в житті класу, організовувати спільні заходи, конкурси, екскурсії.

Форми співпраці з батьками в умовах дистанційного навчання:

1) онлайн-платформи та додатки: використання платформ для спілкування з батьками (Viber, Telegram, Classroom), де вчитель може надсилати повідомлення, завдання, оголошення, отримувати зворотний зв’язок;

2) електронна пошта (для більш формального спілкування та надсилання важливих документів);

3) телефонні дзвінки та відеоконференції (для індивідуальних консультацій та обговорення важливих питань);

4) онлайн-батьківські збори (для обговорення загальних питань та обміну інформацією).

Доцільно зауважити, що співпраця вчителя з батьками молодших школярів в умовах їхнього дистанційного навчання має бути двосторонньою та базуватися на взаємній довірі та повазі. Вчитель повинен бути відкритим до спілкування та готовим надати батькам необхідну підтримку та консультації. А батьки, своєю чергою, повинні бути активними учасниками навчального процесу та підтримувати постійний контакт з вчителем.

Можна запропонувати низку заходів для мінімізації негативних змін, а саме:

– організація онлайн-спілкування, тобто створення онлайн-груп, форумів, чатів для спілкування учнів;

– проведення онлайн-ігор та розважальних заходів для підтримки позитивного емоційного стану та соціалізації дітей;

– індивідуальна підтримка та консультування, надання індивідуальної підтримки дітям, які відчувають труднощі;

– співпраця з батьками, регулярне інформування батьків про стан дитини, надання рекомендацій щодо підтримки вдома;

– використання різноманітних методів та прийомів для підтримки мотивації (ігрові форми, інтерактивні завдання, заохочення, похвала);

Методи та прийоми розвитку рефлексії в умовах дистанційного навчання:

1) рефлексивні питання (вчитель ставить учням питання, що стимулюють їх до самоаналізу та самооцінки);

2) онлайн-щоденники та блоги (учні ведуть онлайн-щоденники, де записують свої думки та враження від навчання, аналізують свої успіхи та труднощі);

3) самооцінювання та взаємооцінювання (учні самостійно оцінюють свою роботу та роботи однокласників за заданими критеріями);

4) рефлексивні вправи та ігри (вчитель використовує спеціальні вправи та ігри, що сприяють розвитку рефлексивних навичок);

5) аналіз навчальних ситуацій (учні аналізують конкретні навчальні ситуації, визначають причини успіхів та невдач, пропонують шляхи покращення).

Важливо, щоб науково-методичний інструментарій був адаптований до конкретних умов навчання, враховував вікові особливості учнів, відповідав навчальним цілям та забезпечував ефективну взаємодію між вчителем та учнями. Використання різноманітних методів, засобів та технологій дозволить створити цікаве, ефективне та доступне дистанційне навчальне середовище для молодших школярів.

Таким чином, науково-методичний інструментарій відіграє ключову роль у забезпеченні якісного та ефективного дистанційного навчання для молодших школярів. Він є своєрідним містком між теорією та практикою, допомагаючи вчителям адаптувати традиційні методики до онлайн-формату та створювати сприятливі умови для навчання, навчальні програми, методи та форми роботи до специфіки дистанційного навчання, враховуючи вікові особливості учнів початкової школи, їхні потреби та можливості. Науково-методичний інструментарій надає вчителям різноманітні інструменти та ресурси для створення інтерактивних уроків, використання ігрових елементів, віртуальних дослідів та інших активностей, що сприяють залученню учнів до навчального процесу. Він забезпечує ефективну комунікацію між учителем, учнями та батьками, використовуючи різні канали зв’язку, такі як відеоконференції, чати, електронна пошта, онлайн-платформи тощо.

2.4. Узагальнення та систематизація результатів педагогічного експерименту

Узагальнення та систематизація результатів педагогічного експерименту зі впровадження ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання потребує чіткої структури та аналізу отриманих даних. Важливо охопити всі аспекти впливу ІКТ на навчальний процес, враховуючи як позитивні, так і потенційно негативні наслідки.

Аналіз результатів педагогічного експерименту проводився за такими за компонентами: особистісним, когнітивним, операційно-діяльнісним та рефлексивним.

У контексті діагностики особистісного компоненту було проаналізовано зміни в соціалізації, емоційному стані, мотивації до навчання, оцінено рівень розвитку особистісних якостей, таких як самостійність, відповідальність, комунікабельність. Також було проведено опитування учнів та батьків щодо їхнього ставлення до дистанційного навчання з використанням ІКТ.

Щодо діагностики сформованості когнітивного компоненту в межах ескперименту було відстежено зміни в розвитку пізнавальних процесів молодших школярів (сприйняття, увага, пам’ять, мислення, уява, мовлення), а саме третіх і четвертих класах в ЕГ та КГ, порівняно рівень засвоєння знань у контрольній та експериментальній групах за допомогою тестів, контрольних робіт, проаналізовано динаміку розвитку пізнавальної активності, інтересу до навчання.

У контексті діагностики операційно-діяльнісного компоненту здійснено аналіз зміни у способах організації навчальної діяльності, методах виконання завдань, оцінено рівень сформованості практичних навичок роботи з ІКТ, проаналізовано рівень самостійності та самоорганізації учнів.

Відстежуючи зміни в сформованості рефлексивного компонента відстежено рівень розвитку навичок самоаналізу, самооцінки та саморегуляції, проаналізовано рефлексивні записи учнів, їхні відповіді на рефлексивні питання.

Визначено позитивні та негативні аспекти використання інформаційно-комунікайних технологій для навчання молодших школярів у дисвнційнійному форматі, сформульовано рекомендації щодо подальшого впровадження ІКТ в освітню практику.

На основі проведеного педагогічного експерименту можна узагальнити та систематизувати його результати та довести, що тільки за умови створення сприятливих умов можна забезпечити ефективне навчання молодших школярів за дистанційною формою.

Проаналізуємо динаміку змін у зв'язку зі впровадження ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання за особистісним компонентом (табл. 2.3).

Зміни у зв'язку з впровадженням інформаційно-комінікаційних технологій в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання за особистісним компонентом стосуються розвитку особистісних якостей, соціалізації, емоційного стану та мотивації учнів.

Таблиця 2.3

Динаміка змін за особистісним компонентом

Етап експерименту	Група	Рівні		
		Високий, %	Середній, %	Низький, %
Констатувальний	ЕГ	16	58	26
	КГ	17	60	27
Контрольний	ЕГ	28	65	7
	КГ	20	56	24

Розглянемо ці зміни детальніше:

1) зміни в соціалізації:

– обмеження безпосереднього спілкування з однолітками, адже днією з найважливіших змін є обмеження живого спілкування з однокласниками. Діти менше часу проводять разом, грають, спілкуються в перервах, що може вплинути

на розвиток соціальних навичок, таких як вміння домовлятися, співпрацювати, вирішувати конфлікти;

– зміна форм соціальної взаємодії, оскільки спілкування переходить в онлайн-формат, що вимагає розвитку нових навичок комунікації в цифровому середовищі, діти вчаться спілкуватися в чатах, на форумах, під час відеоконференцій, що може бути складним для молодших школярів;

– зміна ролі батьків у соціалізації, а батьки стають активнішими учасниками соціального життя дитини, оскільки вони знаходяться поруч під час навчання , що може як позитивно, так і негативно впливати на розвиток самостійності дитини;

2) зміни в емоційній сфері:

– підвищений рівень тривожності та стресу, оскільки дистанційне навчання може викликати у дітей тривожність та стрес через незвичний формат навчання, технічні проблеми, відчуття ізоляції;

– зміна емоційного фону, адже відсутність живого спілкування з однолітками, зміна звичного ритму життя може призвести до зміни емоційного фону дитини, появи нудьги, апатії, роздратованості4

– потреба в емоційній підтримці, а в умовах дистанційного навчання діти особливо потребують емоційної підтримки з боку вчителів та батьків. Важливо створити атмосферу довіри та взаєморозуміння, підтримувати позитивний настрій, заохочувати та хвалити за досягнення;

3) зміни в мотивації до навчання:

– зниження мотивації до навчання, оскільки відсутність звичного навчального середовища, живого спілкування з вчителем та однокласниками може призвести до зниження мотивації до навчання;

– потреба в додатковій мотивації, тому в умовах дистанційного навчання важливо використовувати різноманітні методи та прийоми для підтримки мотивації дітей (ігрові форми, інтерактивні завдання, заохочення, похвала, демонстрація практичного значення знань);

– розвиток самостійності та відповідальності (дистанційне навчання вимагає від дітей більшої самостійності та відповідальності у виконанні завдань – це може сприяти розвитку цих важливих якостей);

4) зміни в розвитку особистісних якостей:

– розвиток самостійності та самоорганізації (дистанційне навчання сприяє розвитку самостійності та самоорганізації, оскільки діти повинні самостійно планувати свій час, виконувати завдання, організовувати своє робоче місце);

– розвиток інформаційної компетентності (в умовах дистанційного навчання діти активно використовують цифрові технології, що сприяє розвитку їхньої інформаційної компетентності);

– розвиток комунікативних навичок у цифровому середовищі (діти вчаться спілкуватися в онлайн-форматі, що сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок у цифровому середовищі);

5) вплив на формування цінностей та світогляду:

– зміна системи цінностей (зміна звичного способу життя, обмеження соціальних контактів може вплинути на формування цінностей та світогляду дитини);

– формування цифрової культури (активне використання цифрових технологій сприяє формуванню цифрової культури дитини).

Динаміку змін за когнітивним компонентом представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка змін за когнітивним компонентом

Етап експерименту	Група	Рівні		
		Високий, %	Середній, %	Низький, %
Констатувальний	ЕГ	14	47	39
	КГ	14	48	38
Контрольний	ЕГ	20	61	11
	КГ	15	68	17

Зміни впровадження ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання за когнітивним компонентом стосуються розвитку пізнавальних процесів, таких, як сприйняття, увага, пам’ять, мислення, уява та мовлення. Використання ІКТ вносить суттєві корективи у звичні форми навчання та взаємодії, що впливає на когнітивний розвиток дитини, зокрема:

1) зміни у сприйнятті:

– переважання візуальної інформації (в умовах дистанційного навчання значна частина інформації подається у візуальному форматі, зокрема презентації, відео, зображення), це може сприяти розвитку візуального сприйняття, але водночас може призвести до недостатнього розвитку інших видів сприйняття, наприклад, слухового або кінестетичного;

– зміна характеру сприйняття (сприйняття стає більш опосередкованим, оскільки дитина отримує інформацію через екран монітора – це може вплинути на глибину та цілісність сприйняття);

2) зміни в увазі:

– труднощі з концентрацією уваги (дистанційне навчання може створювати додаткові труднощі з концентрацією уваги, особливо для молодших школярів, які мають коротку концентрацію уваги; до того ж відволікаючі чинники в домашньому середовищі, технічні проблеми, монотонність онлайн-уроків можуть призвести до зниження уваги);

– розвиток вибіркової уваги (в умовах інформаційного перенасичення діти вчаться виділяти головну інформацію та ігнорувати другорядну, що сприяє розвитку вибіркової уваги);

3) зміни в пам’яті:

– розвиток різних видів пам’яті (використання різноманітних ІКТ-засобів, зокрема відео, аудіо, інтерактивні вправи, може сприяти розвитку різних видів пам’яті: зорової, слухової, моторної);

– зміна способів запам’ятовування (діти вчаться запам'ятовувати інформацію за допомогою різних стратегій, наприклад, створюючи ментальні карти,

використовуючи мнемотехніки, повторюючи інформацію в інтерактивних вправах);

4) зміни в мисленні:

– розвиток наочно-образного мислення (використання візуальних матеріалів, інтерактивних моделей, віртуальних лабораторій сприяє розвитку наочно-образного мислення);

– розвиток логічного мислення (виконання логічних завдань, розв'язування проблемних ситуацій, участь в онлайн-вікторинах та квестах сприяє розвитку логічного мислення);

– розвиток критичного мислення (аналіз інформації з різних джерел, порівняння, оцінювання, формулювання власної думки сприяє розвитку критичного мислення);

5) зміни в уяві:

– стимулювання уяви (використання віртуальних екскурсій, інтерактивних ігор, творчих завдань сприяє розвитку уяви та творчості);

– візуалізація уявлень (використання графічних редакторів, програм для створення презентацій дозволяє дітям візуалізувати свої уявлення та ідеї);

6) зміни в мовленні:

– розвиток усного мовлення в онлайн-форматі (участь в онлайн-дискусіях, обговореннях, презентаціях сприяє розвитку усного мовлення);

– розвиток писемного мовлення в цифровому середовищі (виконання письмових завдань на комп’ютері, написання есе, статей, створення блогів сприяє розвитку писемного мовлення);

– збагачення словникового запасу (використання різноманітних онлайн-ресурсів, читання електронних книг, перегляд навчальних відео сприяє збагаченню словникового запасу).

Можна виокремити позитивні аспекти впливу ІКТ на когнітивний розвиток молодших школярів в умовах дистанційного навчання:

1) індивідуалізація навчання, оскільки ІКТ дозволяють адаптувати темп та зміст навчання до індивідуальних потреб кожного учня;

2) підвищення мотивації до навчання засобами інтерактивних завдань, ігор, вікторин, які роблять навчання більш цікавим та захопливим;

3) розвиток пізнавальної активності, оскільки ІКТ стимулюють дослідницьку діяльність, пошук інформації, самостійне навчання;

4) формування інформаційної компетентності, адже діти вчаться працювати з інформацією в цифровому середовищі, використовувати різні цифрові інструменти та сервіси.

Слід наголосити також і на можливих негативних аспектах та потенційних шляхах подолання їх:

1) перевантаження інформацією (важливо дозувати інформацію та використовувати фільтри для відбору якісного контенту);

2) зниження рухової активності (необхідно забезпечувати достатню кількість фізичних вправ та рухливих ігор);

3) залежність від екрану (важливо контролювати час, проведений дитиною перед екраном, та чергувати роботу з комп'ютером з іншими видами діяльності.

Упровадження ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання має значний вплив на їхній когнітивний розвиток. Важливо враховувати як позитивні, так і можливі негативні аспекти цього впливу та вживати відповідних заходів для створення ефективного та безпечного навчального середовища.

Зміни впровадження ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання за операційно-діяльнісним компонентом стосуються безпосередньо способів організації навчальної діяльності, методів виконання завдань, використання інструментів та формування практичних навичок. Дистанційне навчання з використанням ІКТ суттєво трансформує операційно-діяльнісну складову освітнього процесу.

Загалом, упровадження ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання суттєво змінює операційно-діяльнісний компонент, сприяючи розвитку нових навичок та вмінь, формуванню інформаційної компетентності та підвищенню мотивації до навчання. Слід наголосити на тому,

що вчителі мають використовувати різноманітні методи та технології, враховуючи вікові особливості учнів та забезпечуючи ефективну організацію навчальної діяльності в онлайн-середовищі.

Динаміку змін за операційно-діяльнісним компонентом у контексті нашого педагогічного експерименту представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка змін за операційно-діяльнісним компонентом

Етап експерименту	Група	Рівні		
		Високий, %	Середній, %	Низький, %
Констатувальний	ЕГ	18	52	30
	КГ	19	55	26
Контрольний	ЕГ	32	64	4
	КГ	23	62	15

Розглянемо ці зміни детальніше:

1) зміна організації навчальної діяльності:

– зміна темпу та ритму навчання (в умовах дистанційного навчання темп та ритм навчання можуть бути більш індивідуалізованими, учні можуть працювати у власному темпі, повертатися до матеріалу, повторно переглядати відеоуроки);

– зміна форм організації навчальної діяльності (звичні фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи трансформуються в онлайн-формат, з’являються нові форми, такі як онлайн-дискусії, вебінари, віртуальні екскурсії, спільна робота над онлайн-документами);

– зміна ролі вчителя (вчитель перестає бути єдиним джерелом знань, а стає фасилітатором, тьютором, організатором навчальної діяльності, він допомагає учням орієнтуватися в інформаційному просторі, спрямовує їхню діяльність, надає індивідуальну підтримку);

– підвищення ролі самостійної роботи (в умовах дистанційного навчання значно зростає роль самостійної роботи учнів, а вони повинні самостійно опрацьовувати матеріал, виконувати завдання, організовувати свій час);

2) зміна методів виконання завдань:

– використання цифрових інструментів (учні активно використовують цифрові інструменти для виконання завдань: текстові редактори, графічні редактори, програми для створення презентацій, онлайн-сервіси для створення інтерактивних вправ та тестів);

– використання мультимедійних матеріалів (для виконання завдань учні використовують мультимедійні матеріали: відео, аудіо, зображення, анімації);

– виконання завдань в онлайн-середовищі (завдання виконуються та здаються в онлайн-середовищі, що дозволяє автоматизувати процес перевірки та оцінювання);

3) формування нових практичних навичок:

– розвиток цифрової грамотності (учні вчаться ефективно використовувати цифрові технології для навчання та спілкування);

– розвиток інформаційної компетентності (учні вчаться шукати, аналізувати, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел);

– розвиток комунікативних навичок в цифровому середовищі (учні вчаться спілкуватися в онлайн-форматі, використовувати різні засоби комунікації);

– розвиток навичок самоорганізації та самостійної роботи (учні вчаться планувати свій час, організовувати свою роботу, самостійно виконувати завдання);

– розвиток навичок критичного мислення та вирішення проблем (учні вчаться аналізувати інформацію, формулювати власну думку, вирішувати проблемні ситуації за допомогою цифрових інструментів);

4) зміна характеру навчальної діяльності:

– більша інтерактивність та активність (використання інтерактивних вправ, ігор, вікторин, квестів робить навчання більш інтерактивним та активним);

– посилене використання наочності та візуалізації (застосування мультимедійних матеріалів, інтерактивних моделей, віртуальних лабораторій робить навчання більш наочним та зрозумілим);

– посилення доступності та гнучкості (дистанційне навчання забезпечує більшу доступність та гнучкість навчання, дозволяючи учням навчатися у зручний час та у зручному місці);

5) вплив на формування навчальних дій:

– формування вміння використовувати цифрові інструменти для навчання (учні вчаться використовувати різні цифрові інструменти та сервіси для виконання навчальних завдань);

– формування вміння працювати з інформацією в цифровому середовищі (учні вчаться шукати, аналізувати, оцінювати та використовувати інформацію з різних онлайн-джерел);

– формування вміння співпрацювати в онлайн-середовищі (учні вчаться працювати в групах, обмінюватися інформацією, спільно виконувати завдання0;

У результаті активізації впровадження різноманітних засобів та онлайн-реурсві в освітній процес молодших школярів відбулися суттєві зміни в операційно-діяльнісному компоненті, зокрема:

– замість виконання письмових вправ у зошиті, учні виконували інтерактивні вправи на онлайн-платформах;

– замість читання тексту підручника, учні переглядали відеоурок або інтерактивну презентацію;

– замість усного опитування, учні брали участь в онлайн-вікторині або дискусії;

– замість створення паперових проєктів, учні з допомогою їхніх батьків створювали мультимедійні презентації.

Динаміка змін у зв’язку з впровадженням ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання за рефлексивним компонентом стосується розвитку здатності учнів до самоаналізу, самооцінки, усвідомлення своїх навчальних дій, їхніх результатів та способів досягнення.

Динаміку змін у зв’язку зі впровадженням ІКТ в освітній процес молодших школярів в умовах дистанційного навчання за рефлексивним компонентом відображено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка змін за рефлексивним компонентом

Етап експерименту	Група	Рівні		
		Високий, %	Середній, %	Низький, %
Констатувальний	ЕГ	15	64	21
	КГ	16	63	21
Контрольний	ЕГ	32	62	6
	КГ	24	60	16

В умовах дистанційного навчання з використанням ІКТ рефлексивна діяльність набуває особливого значення, оскільки учні знаходяться у відносно автономному навчальному середовищі та потребують розвинених навичок саморегуляції.

Розглянемо динаміку змін за рефлексивним компонентом:

1) розвиток самоаналізу:

– усвідомлення власних навчальних дій (в умовах дистанційного навчання учні частіше стикаються з необхідністю самостійно планувати свою навчальну діяльність, визначати послідовність виконання завдань, обирати способи розв'язання проблем – це сприяє розвитку усвідомлення власних навчальних дій, розуміння того, що і як вони роблять);

– аналіз власних помилок та труднощів (онлайн-платформи та інтерактивні вправи часто надають миттєвий зворотний зв’язок, що дозволяє учням одразу бачити свої помилки та аналізувати їхні причини – це сприяє розвитку навичок самоаналізу та корекції власних дій);

– рефлексія над процесом навчання (вчитель може використовувати різні методи та прийоми для стимулювання рефлексії над процесом навчання, наприклад, пропонувати учням вести онлайн-щоденники, відповідати на рефлексивні питання, брати участь в онлайн-дискусіях);

2) розвиток самооцінки:

– формування адекватної самооцінки (в умовах дистанційного навчання учні отримують більше можливостей для самостійної роботи та самооцінювання – це сприяє формуванню більш адекватної самооцінки, розуміння своїх сильних та слабких сторін);

– використання критеріїв оцінювання (вчитель повинен чітко визначати критерії оцінювання навчальних досягнень, щоб учні могли самостійно оцінювати свою роботу та розуміти, що від них очікується);

– портфоліо учнів (ведення онлайн-портфоліо, де зберігаються роботи учнів початкових класів та їхні рефлексивні записи, дозволяє відстежувати прогрес та динаміку розвитку самооцінки);

3) розвиток навичок саморегуляції:

– планування навчальної діяльності (учні вчаться планувати свою навчальну діяльність, визначати пріоритети, розподіляти час);

– контроль за виконанням завдань (учні вчаться контролювати процес виконання завдань, дотримуватися термінів, перевіряти свою роботу);

– корекція власних дій (на основі самоаналізу та самооцінки учні вчаться коригувати свої дії, змінювати стратегії навчання, звертатися за допомогою0;

4) вплив ІКТ на розвиток рефлексивних навичок:

– миттєвий зворотний зв’язок (онлайн-платформи та інтерактивні вправи надають миттєвий зворотний зв’язок, що сприяє швидкому усвідомленню помилок та корекції дій);

– візуалізація прогресу (онлайн-інструменти дозволяють візуалізувати прогрес учнів у навчанні, що сприяє підвищенню мотивації та усвідомленню навчальних досягнень молодших школярів);

– можливість для самостійного навчання (дистанційне навчання надає більше можливостей для самостійного навчання та розвитку навичок саморегуляції);

5) динаміка змін:

– початковий етап (учні можуть відчувати труднощі з самоаналізом та самооцінкою, потребувати постійної підтримки та керівництва з боку вчителя);

– основний етап (учні поступово розвивають навички самоаналізу, самооцінки та саморегуляції, стають більш самостійними та відповідальними);

– заключний етап (учні демонструють високий рівень рефлексивних навичок, здатні самостійно планувати свою навчальну діяльність, аналізувати свої помилки, коригувати свої дії та досягати поставлених цілей).

Важливо, щоб вчитель створював умови для розвитку рефлексивних навичок учнів, надавав їм підтримку та зворотний зв’язок, використовував різноманітні методи та прийоми. Це сприятиме формуванню самостійних, відповідальних та успішних учнів, здатних до навчання протягом усього життя.

Результати експерименту показали позитивний вплив розроблених педагогічних умов на навчальні досягнення учнів експериментальної групи, зокрема, за особистісним компонентом спостерігалося підвищення мотивації до навчання, покращення емоційного стану та розвиток комунікативних навичок в онлайн-середовищі. За когнітивним компонентом – учні експериментальної групи продемонстрували значно вищі результати з контрольних робіт з математики та української мови порівняно з учнями контрольної групи (середній бал в експериментальній групі – 9,2, в контрольній – 7,8). Спостерігалася позитивна динаміка розвитку пізнавальної активності та інтересу до навчання. За операційно-діяльнісним компонентом – учні експериментальної групи успішно опанували навички роботи з цифровими інструментами та продемонстрували високий рівень самостійності у виконанні завдань. За рефлексивним компонентом – молодші школярі експериментальної групи продемонстрували вищий рівень самоаналізу, самооцінки та саморегуляції.

Таким чином, результати експерименту підтвердили ефективність розроблених педагогічних умов організації освітнього середовища в умовах

дистанційного навчання для учнів початкової школи. Впровадження цих умов сприяло підвищенню навчальних досягнень, розвитку пізнавальної активності, формуванню необхідних навичок та позитивному впливу на особистісний розвиток учнів. Отже, мети кваліфікаційної роботи досягнуто, завдання виконано.

ВИСНОВКИ

1. У кваліфікаційній роботі розкрито концептуальні підходи до організації освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання. У початковій школі в умовах дистанційного навчання традиційні підходи потребують адаптації до цифрового формату. Основні концепції базуються на педагогічних принципах з урахуванням вікових особливостей молодших школярів та специфіку дистанційного навчання: дитиноцентризму, індивідуалізації та диференціації, активної ролі учня, емоційного комфорту та підтримки, навчання через діяльність; компетентнісного, інтегративного, інформаційно-комунікаційного підходів. У контексті дистанційного навчання ці підходи реалізуються через використання онлайн-платформ та інструментів, що забезпечують інтерактивність, зворотний зв’язок, можливість індивідуалізації навчання, створення цифрових навчальних матеріалів, що враховують вікові особливості молодших школярів та сприяють розвитку різних видів сприйняття, організацію онлайн-спілкування та співпраці між учнями, забезпечення постійного зв’язку з батьками та надання їм необхідної підтримки.

2. Висвітлено специфіку освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання. Зазначено, що дистанційне авчання відбувається в онлайн-просторі, що обмежує безпосереднє спілкування між учнями та вчителем, освітнє середовище створюється за допомогою різноманітних онлайн-платформ (Google Classroom, Moodle), сервісів (Zoom, Meet), цифрових ресурсів (електронні підручники, інтерактивні вправи). Учень стає більш самостійним та відповідальним за своє навчання; вчитель виступає не лише як джерело знань, а й як організатор навчального процесу, тьютор, консультант; батьки стають активними учасниками освітнього процесу, допомагаючи дитині з організацією навчання вдома, технічною підтримкою та мотивацією. Дистанційне навчання може відбуватися в різний час, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби та обставини учнів, синхронні онлайн-уроки поєднуються з самостійною роботою

учнів з використанням цифрових ресурсів, для підтримки інтересу та мотивації учнів використовуються інтерактивні вправи, ігри, вікторини, мультимедійні матеріали, онлайн-тести, опитування, проєкти, портфоліо. Зауважується, що в умовах дистанційного навчання діти особливо потребують емоційної підтримки з боку вчителів та батьків, а обмеження безпосереднього спілкування з однолітками може призвести до відчуття ізоляції. Освітнє середовище в умовах дистанційного навчання характеризується віртуальним характером, зміною ролей учасників освітнього процесу, особливостями організації навчальної діяльності, впливом на психологічний та соціальний розвиток, а також технічними та організаційними викликами. Успішна організація дистанційного навчання вимагає врахування цих специфічних рис та створення відповідних педагогічних умов.

3. Охарактеризовано сучасні технології та освітні платформи для освітнього середовища у початковій школі в умовах дистанційного навчання: платформи для організації дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams); сервіси для відеоконференцій (Google Meet, Zoom, Skype); сервіси для створення інтерактивних вправ та ігор (LearningApps, Wordwall, Quizizz, Kahoot!), сервіси для створення інтерактивних вікторин та тестів з елементами гейміфікації; сервіси для створення презентацій та мультимедійного контенту (Google Slides, PowerPoint); програми для створення презентацій з можливістю додавання тексту, зображень, відео, аудіо (Canva); онлайн-дошки для спільної роботи (Miro, Jamboard); освітні платформи з готовим контентом (Вчи.юа, Learning.ua, Khan Academy Kids); інші корисні інструменти (YouTube, Google Docs, Microsoft Word). Підкреслюється, що успіх дистанційного навчання залежить не тільки від технологій, але й від методики викладання, організації навчального процесу та підтримки з боку вчителя та батьків.

4 Окреслено організаційні аспекти забезпечення освітньої діяльності молодших школярів у дистанційному форматі: організація навчального простору (віртуальний клас; домашнє навчальне місце; режим дня молодшого школяра); методи та форми навчання (короткі та динамічні уроки; ігрова форма навчання; наочність та візуалізація навчального матеріалу; інтерактивні завдання; зворотний

зв’язок вчителя з учнями та їхніми батьками); соціальна взаємодія та емоційна підтримка (створення онлайн-спільноти; забезпечення індивідуальної підтримки учнів; педагогічна взаємодія, співпраця з батьками); технічне забезпечення та доступність (доступ до технічних засобів та інтернету; простота та зручність використання платформи; технічна підтримка учасників освітнього процесу); конкретизація ролі вчителя (організатор та модератор; творець навчального контенту; психолог; фасилітатор); уточнення ролі батьків (організація навчального простору та режиму дня; технічна підтримка; мотивація та підтримка; педагогічна взаємодія, співпраця зі вчителем).

5. Визначено та обґрунтувано педагогічні умови організації освітнього середовища у початковій школі при дистанційній формі навчання (застосування індивідуального підходу до учнів з метою надання можливості працювати в своєму темпі, вибираючи завдання відповідно до своїх можливостей; використання сучасних освітніх інформаційно-комунікаційних технологій, адаптованих до навчання молодших школярів; регулярний зворотній зв’язок з метою мотивації учнів, допомоги їм та корекції їхніх помилок; тісна співпраця з батьками з метою регулярного інформування про прогрес дитини та надання рекомендацій щодо організації навчання вдома) та науково-методичний інструментарій їх реалізації, експериментально перевірити їхню ефективність. Педагогічний експеримент у контексті нашого дослідження мав короткочасний характер і проводився у третіх і четвертих класах Запорізької гімназії № 104 Запорізької міської ради Запорізької області. Вибірку склали 125 учнів 3-их і 4-их класів, яких було поділено на дві групи: ЕГ (3-А – 30 учнів, 4-А – 32 учні) та КГ (3-Б – 31 учень, 4-Б – 32 учні). Було розроблено тести з математики та української мови, інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також анкети для учнів, батьків та вчителів. Результати експерименту довели ефективність педагогічних умов, так, наприклад, за когнітивним компонентом – учні експериментальної групи продемонстрували значно вищі результати з контрольних робіт з математики та української мови порівняно з учнями контрольної групи (середній бал в експериментальній групі – 9,2, в контрольній – 7,8). Спостерігалася позитивна динаміка розвитку пізнавальної

активності та інтересу до навчання. За операційно-діяльнісним компонентом – учні експериментальної групи успішно опанували навички роботи з цифровими інструментами та продемонстрували високий рівень самостійності у виконанні завдань. За рефлексивним компонентом – молодші школярі експериментальної групи продемонстрували вищий рівень самоаналізу, самооцінки та саморегуляції.

Отже, мети кваліфікаційної роботи досягнуто, завдання виконано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієв Х. М. Дистанційні освітні технології: сутність, ознаки, особливості. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 35. С. 36–40.

2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.

3. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Дементієвська Н. П. «Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі». *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70. № 2. С. 313–331.

4. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 3. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_3 (дата звернення: 11.08.2024).

5. Бодненко Д. М. Педагогічні основи дистанційного навчання. Черкаси : Видавництво Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, 2006. 20 с.

6. Борсук П. Інформатизація освіти – головний етап розвитку дистанційної форми навчання. *Новий колегіум*. 2002. № 4–5. С. 32–35.

7. Буров Є. В. Комп’ютерні мережі: підручник. Львів : Магнолія, 2010. 262 с.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

9. Воротникова І. П., Якубов С. В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.

10. Габрусєв В. Ю. Дистанційне навчання – це просто. Київ : Шкільний світ, 2011. 83 с.

11. Гаврілова Л., Катасонова Ю. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1–2 (16–17). С. 168–182.

12. Гетта В. Г., Єрмак С. М., Джевага Г. В., Шульга О. М., Повечера І. В., Носовець Н. М., Коляда А. М. Дистанційне навчання: дидактика, методика, організація : монографія. Чернігів : [б. в.], 2017. 286 с.

13. Гнатюк О. В. Мотивація молодших школярів до навчання в умовах сучасного інформаційного суспільства. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722386/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf (дата звернення: 19.07.2024).

14. Гніденко М. П., Вишнівський В. В., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2014. 140 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/l_786_40131752.pdf (дата звернення: 19.07.2024).

15. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

16. Гриневич Л., Ільїч Л., Морзе Н., Прошкін В., Шемелинець І., Линьов К., Рій Г. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с.

17. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти. Вінниця : ООО «Планер», 2005. 366 с.

18. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Рогульська О. О. Інформаційно-комунікаційні технології в міжкультурній комунікації. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, 2009. 232 с.

19. Дистанційна освіта: сучасний та доступний підхід до процесу навчання. URL: https://24tv.ua/education/distantsiyne_navchannya_v_shkoli_shho_tse_i_yak_pratsyuye_distantsiyna_osvita_v_ukrayin i_n1188860 (дата звернення: 19.07.2024).

20. Досвід упровадження в освітньому процесі технології дистанційного навчання в початковій школі. URL: https://school3.com.ua/virtualnyj-metodychnyj-kabinet/dosvid/dosvid-uprovadzhennia-v-osvitnomu-protsesi-tekhnolohii-

dystantsijnoho-navchannia-v-pochatkovij-shkoli/ (дата звернення: 27.08.2024).

21. Докучаєва В., Познанський Р., Швець І. Діджитал-компетентність як складова процесу формування педагогічної майстерності. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № (4). С. 242–254.

22. Докучаєва В. В., Тесленко Т. В. Вплив дистанційного навчання на формування професійної компетентності майбутніх педагогів до роботи в початковій школі. *Інноваційна педагогіка.* 2023. Том 1. Випуск 58. С. 65–69.

23. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

24. Думанський Н. О. Класи сучасних технологій дистанційної освіти. URL: http://vlp.com.ua/files/12.pdf (дата звернення: 15.08.2024).

25. Жилінкова І. Дистанційна освіта: ком'ютерні телекомунікації в сучасній освітній діяльності. *Управління освітою.* 2003. № 4. С. 11.

26. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

27. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Серія: Золота педагогічна скарбниця / за ред. Н. П. Наволокової. Київ : Основа. 176 с.

28. Задорожна О. М. Дистанційна освіта в Україні: реалії сьогодення. *Освітній дискурс*. 2020. Вип. 24. С. 56–67.

29. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес. URL: https://www.google.com/search?q= (дата звернення: 15.08.2024).

30. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Результати онлайн опитування «Потреби вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину-2021 : Аналітичний звіт». Київ : ІІТЗН НАПН України, 2021. 61 с.

31. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. Київ : Видавництво «А.С.К», 2004. 192 с.

32. Калошин В. Ф., Гоменюк Д. В. Як створювати ситуацію успіху в навчанні? *Завучу. Усе для роботи*. 2012. № 5–6 (77–78). С. 46–52.

33. Кіяновська Н. М. Теоретико-методичні засади використання

інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні вищої математики студентів інженерних спеціальностей у Сполучених Штатах Америки : монографія. *Теорія та методика електронного навчання*. Кривий Ріг : Видавничий відділ ДВНЗ «Криворізький національний університет». Том V. 1 (5): спецвипуск «Монографія в журналі», 2014. 316 с.

34. Козлакова Г. О. Інформаційно-програмне забезпечення дистанційної освіти: зарубіжний і вітчизняний досвід : монографія. Київ : [б. в.], 2002. 231 с.

35. Кондратюк О. М. Інноваційні технології в початковій школі. Київ : Шкільний світ, 2015. 250 с.

36. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : затверджено Постановою Міністерства освіти і науки України 20 грудня 2000 р. URL: http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/ (дата звернення: 11.07.2024).

37. Кривіцька В. В., Прищак М. Д. Технологія дистанційного навчання. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29708/9638.pdf?sequence=3 (дата звернення: 10.08.2024).

38. Кучай О., Дем'янюк А. Сучасні технології дистанційного навчання. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2021. № 2. С. 77–85.

39. Методичний посібник «Інноваційні технології та інструменти в організації та моніторингу якості дистанційної освіти». Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2019. 30 с. URL: https://moped.uhsp.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/innovaczijni-tehnologiyi-ta-instrumenty-v-organizacziyi-ta-monitoryngu-yakosti-dystanczijnoyi-osvity-1.pdf (дата звернення: 18.06.2024).

40. Микитишин А. Г., Митник М. М., Стухляк П. Д., Пасічник В. В. Комп'ютерні мережі : навчальний посібник Львів : «Магнолія 2006», 2013. 256 с.

41. Муковіз О. П. Основи дистанційного навчання у початковій освіті : навчально-методичний посібник. Умань : Візаві, 2018. 128 с.

42. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Освіта*. 2002. № 26. С. 2–4.

43. Організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. URL:

https://komrada.gov.ua/news/1622016380/ (дата звернення: 05.08.2024).

44. Осадча К., Осадчий В., Спірін О., Круглик В. Реалізація індивідуалізації та персоналізації навчання засобами MOODLE. *Молодь і ринок*. 2021. № 1 (187). С. 38–43.

45. Особливості організації змішаного навчання в початковій школі в умовах воєнного стану : методичні рекомендації. URL: https://schtepivkanrc.sumy.ua (дата звернення: 21.07.2024).

46. Падалка О. С. та ін. Педагогічні технології. Київ : Українська енциклопедія, 1995. 129 с.

47. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.

48. Петренко Л. М., Шевченко В. П., Зеліковська О. А. Використання педагогічних краудтехнологій у професійній підготовці студентів ІТ-спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76. № 2. С. 213–235.

49. Платформи для дистанційного навчання. URL: https://modastil.com.ua (дата звернення: 09.07.2024).

50. Положення про дистанційне навчання : затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 25 квітня 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n49 (дата звернення: 10.08.2024).

51. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: Наказ МОНУ 08.09.2020 № 1115. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20 (дата звернення: 10.08.2024).

52. Приходько Л. А., Ройко Л. Л. Особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи із застосуванням технологій дистанційного навчання. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19555/3/royko_pruhodko.pdf (дата звернення: 27.03.2024).

53. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/ (дата звернення: 11.07.2024).

54. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації

педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності. Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programipidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti (дата звернення: 11.07.2024).

55. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1952020-33789 (дата звернення: 21.07.2024).

56. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 24.07.2024).

57. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінет Міністрів України №167-р. від 03.03.2021. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitkucifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321 (дата звернення: 24.07.2024).

58. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

59. Розвиток дистанційної освіти (1998–2021 рр.). Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua/node/5652 (дата звернення: 10.08.2024).

60. Руденський Р. Є. Дистанційне навчання в системі загально-педагогічних форм організації освітнього процесу. *Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень* : матер. міжн. студ. наук. конф. (Вінниця, 6 листопада, 2020 р.,) URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/issue/view/06.11.2020/378 (дата звернення: 30.06.2024).

61. Рябова З. В., Єльникова Г. В. Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 6 (80). URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202 (дата звернення: 10.08.2024).

62. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів

пед. фак. Київ. Грамота, 2012. 504 с.

63. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті. Аналітична записка. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ gumanitarniy-rozvitok/svitoviy-dosvid-rozvitku-distanciynikh-form-osviti-u (дата звернення: 10.08.2024).

64. Сіпій В. Освітнє середовище закладів освіти в умовах дистанційного навчання (з досвіду впровадження). URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728694/1/SIPII_digytal_2021.pdf (дата звернення: 16.07.2024).

65. Смульсон М. Л. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.

66. Сологуб О. С. Результати науково-дослідної роботи з розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності методистів регіональних служб. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 4 (108). С. 44–49.

67. Спірін О. М., Базелюк О. В., Петренко Л. М., Каленський А. А. та ін. Технології дистанційного професійного навчання : методичний посібник. Житомир : «Полісся», 2018. 160 с.

68. Степанов В. П., Борозенець І. О., Бурдаєв В. П. та ін. Система дистанційного навчання та використання інформаційних технологій : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 232 с.

69. Стеценко Н. Проблеми організації дистанціного навчання у закладах вищої освіти в умовах карантину. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/152-2.pdf (дата звернення: 16.07.2024).

70. Столяр Г. І. Сучасні педагогічні технології: досвід та інновації. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2018. С. 222–223.

71. Тверезовська Н., Філіппова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.

72. Технології дистанційного навчання. URL: https://osvita.ua/school/method/technol/1303/ (дата звернення: 10.08.2024).

73. Титенко С. В. Комплекс моделей для побудови Web-системи безперервного навчання. *Наукові вісті НТУУ «КПІ»*. 2008. № 5(61) С. 57–66.

74. Тищенко М. А. Переваги та недоліки використання платформ дистанційного навчання. *International scientific e-journal ΛΌГОΣ*. 2020. № 16. URL: https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.60.html (дата звернення: 10.08.2024).

75. Третьякова Ю. В. Застосування технологій дистанційного навчання для підвищення якості засвоєння навчального матеріалу. *Збірник наукових праць КПНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. 2016. № 19. С. 706–715.

76. Турчин О. І. Сутність технології дистанційного навчання. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/740/671 (дата звернення: 27.06.2024).

77. Удовиченко І. В. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності : методичні рекомендації. Київ : НВВ КЗ СОІППО, 2021. 198 с.

78. Фальштинська Ю. В. Методологічні та психологічні проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. № 3(85). С. 143–148.

79. Федорчук А. Л. Сучасний учитель в контексті комп'ютеризації навчального процесу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. : у 2-х ч. Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. Вип. 2. Ч. І. С. 359–364.

80. Цимбалару А. Д. Педагогічне проектування освітнього простору в школі І ступеня: теорія і практика : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2013. 692 с.

81. Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину : Лист Міністерства освіти і науки України від 23.03.2020 № 1/9-173. URL: https://rogatyn-osvita.gov.ua/more_news/10-15-55-31-03-2020 (дата звернення: 19.05.2024).

82. Як використовувати YouTube у дистанційному навчанні URL: https://nus.org.ua/articles/yakvykorystovuvaty-youtube-u-dystantsijnijnomu-navchanni/ (дата звернення: 14.08.2024).

83. Яковлєва І. Використання освітніх платформ в освітньому середовищі. URL: https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/619/592 (дата звернення: 10.08.2024).

84. Як організувати дистанційне навчання для дітей з ООП. Досвід учителів URL: https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-dlya-ditej-z-oop-dosvidvchyteliv/ (дата звернення: 12.08.2024).

85. Як працювати в Google-клас: покрокова інструкція URL: https://nus.org.ua/articles/yakpratsyuvaty-v-google-klas-pokrokova-instruktsiya/ (дата звернення: 14.08.2024).

86. Як розробити дистанційний урок для 1-2 класів – інструкція від учительки URL: https://nus.org.ua/articles/ yak-rozroby ty-dystantsijnyj-urok-dlya-1-2-klasiv-instruktsiya-vidvchytelky/ (дата звернення: 14.08.2024).

87. Як технічно організувати дистанційне навчання – по-крокова інструкція URL: https://nus.org.ua/articles/yak-tehnichno-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-pokrokova-instruktsiya/ (дата звернення: 14.08.2024).

88. Якубов С. Дистанційне навчання. Організація процесу. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6902/1/S_Yakubov_DSHSHS_1_IPPO.pdf6 (дата звернення: 12.05.2024).

89. Яремчук Н. Професійна дистанційна підготовка вчителя початкової школи: характеристика базових понять. *Освітні обрії*. 2022. № 54(1). С. 145151.

90. Demkin V. P. Orhanyzatsyonno-metodycheskaia rabota pry dystantsyonnom obuchenyy. Otkrytoe y dystantsyonnoe obrazovanye. *Open and distance education. 2002*, vol. 2, no. 6, pp. 15–23.

91. Polianovskyi H., Zatonatska T., Dluhopolskyi O., Liutyi I. Digital and Technological Support of Distance Learning at Universities under COVID-19 (Case of Ukraine). *Revista Românească pentru Educaţie Multi dimensională*. 2021. № 13(4). P. 595–613. URL: https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/500 (date of application:

10.08.2024).

92. Roddy C. et al. Applying best practice online learning, teaching, and support to intensive online environments: An integrative review. *Frontiers in Education*. 2017. Nov. 21. URL: https://doi.org/10.3389/feduc.2017.00059 (date of application: 10.08.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Технології організації освітнього середовища з урахуванням специфіки воєнного стану

I. Пріоритети в умовах воєнного стану

1. Безпека: головний пріоритет – фізична та психологічна безпека дітей та педагогів. Навчання повинно бути гнучким та адаптованим до можливих перерв через повітряні тривоги, відсутність електроенергії чи зв'язку.

2. Психологічна підтримка: важливо враховувати емоційний стан дітей, які переживають стрес через війну, навчання повинно бути підтримуючим та емоційно безпечним.

3. Доступність: не всі діти мають рівний доступ до техніки та інтернету. Важливо використовувати технології, які є максимально доступними для всіх.

4. Збереження зв'язку: важливо підтримувати постійний зв'язок між вчителями, учнями та батьками.

II. Технології організації освітнього середовища

1. Платформи для організації дистанційного навчання (LMS):

– Google Classroom: простий у використанні, безкоштовний, дозволяє створювати класи, задавати завдання, спілкуватися з учнями та батьками;

– Moodle: складніша платформа, але має більше функціональних можливостей;

– Microsoft Teams: зручний для організації відеоконференцій та спільної роботи.

Важливо обирати платформу, яка є найбільш знайомою та доступною для більшості учасників освітнього процесу.

2. Інструменти для комунікації:

– месенджери (Viber, Telegram): для швидкого обміну інформацією, створення груп для класу та батьків;

– електронна пошта: для більш формального спілкування та надсилання важливих документів;

– телефонні дзвінки: для індивідуального спілкування з батьками та учнями, які не мають доступу до інтернету.

Важливо забезпечити альтернативні канали зв'язку на випадок відсутності інтернету або електроенергії.

3. Інструменти для створення навчальних матеріалів:

– Google Slides, PowerPoint, Canva: для створення презентацій та візуальних матеріалів;

– Google Docs, Microsoft Word: для створення текстових документів та завдань;

– LearningApps, Wordwall, Quizizz: для створення інтерактивних вправ, ігор та тестів.

– YouTube, Vimeo: для розміщення відеоуроків та навчальних відео.

Важливо створювати короткі та зрозумілі навчальні матеріали, враховуючи вікові особливості молодших школярів, використовувати візуалізації, ігри та інтерактивні елементи.

4. Технології синхронного та асинхронного навчання:

– синхронне навчання (онлайн-уроки в реальному часі): Zoom, Google Meet, Microsoft Teams;

– асинхронне навчання (самостійне опрацювання матеріалу): записи відеоуроків, презентації, завдання на платформах.

Важливо в умовах воєнного стану пріоритет надавати асинхронному навчанню, щоб діти могли опрацьовувати матеріал у зручний для них час, враховуючи можливі перерви через тривоги. Синхронні уроки варто проводити за можливості та використовувати для спілкування, обговорення та відповідей на питання.

5. Інструменти для підтримки психологічного стану:

– онлайн-ігри та вправи на релаксацію: для зняття стресу та тривожності;

– віртуальні екскурсії та подорожі: для відволікання та позитивних емоцій;

– створення онлайн-спільнот та груп підтримки: для спілкування та обміну досвідом.

Важливо співпрацювати з психологами та соціальними педагогами для надання психологічної підтримки учням та батькам.

III. Особливості організації навчання в умовах воєнного стану:

– гнучкий розклад: розклад повинен бути гнучким та адаптованим до можливих змін;

– короткі уроки: уроки повинні бути короткими та динамічними, з частими змінами видів діяльності;

– пріоритет на основні предмети: в умовах обмеженого часу пріоритет слід надавати основним предметам, таким як українська мова, математика та читання;

– індивідуальний підхід: важливо враховувати індивідуальні потреби кожного учня та надавати індивідуальну підтримку;

– постійний зв’язок з батьками: важливо підтримувати постійний зв’язок з батьками, інформувати їхній про прогрес дитини та надавати рекомендації щодо організації навчання вдома.

IV. Приклад організації тижня в умовах дистанційного навчання:

– понеділок: асинхронне опрацювання матеріалу з української мови та математики;

– вівторок: синхронний урок з читання та онлайн-вікторина з природознавства;

– середа: асинхронне опрацювання матеріалу з математики та творче завдання з образотворчого мистецтва;

– четвер: синхронний урок з української мови та онлайн-гра з англійської мови;

– п’ятниця: підсумкове завдання з усіх предметів та онлайн-спілкування з класом.

V. Важливі рекомендації:

– не перевантажуйте дітей: враховуйте їхній вік та емоційний стан;

– створюйте позитивну атмосферу: заохочуйте, хваліть та підтримуйте дітей;

– співпрацюйте з батьками: залучайте їх до навчального процесу;

– будьте гнучкими та адаптивними: швидко реагуйте на зміни та потреби.

Пам’ятайте, що головне в умовах воєнного стану – це збереження психологічного здоров'я дітей та забезпечення їм можливості продовжувати навчання, незважаючи на складні обставини. Використовуючи описані технології та дотримуючись рекомендацій, ви зможете організувати ефективне та безпечне дистанційне навчання для молодших школярів.